

"Kaj je kaj?" - Članovi rečeničnog ustrojstva i leksik mjesnog govora Zdenaca Brdovečkih

Jandrašek, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:519362>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-01**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Katedra za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika

***KAJ JE KAJ?* – ČLANOVI REČENIČNOG USTROJSTVA I LEKSIK
MJESNOG GOVORA ZDENACA BRDOVEČKIH**

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-bodova

Valentina Jandrašek

Zagreb, 2022.

Mentor

dr. sc. Marija Malnar Jurišić

Tu smu

*Tu smu bili
i kagot mali
i smu i bumu
navik ostali.
Su nas večkrat
karali, harali
tujci nebrati
na oči varali!
Smu bili trdi
se nismu dali
i h cajti grdi
glible i glible
koren puščali
koren puščali
puščali tak –
da je skorum
na drugu stran
zemline kugle
zišau van!
I ni te sile
kaštige te ni
– da ime
i rič nam
zeme
il' spremeni!*

Stjepan Jakševac (1916–1994.)

Sadržaj

1. UVOD	1
2. ISTRAŽIVANJE: OKOLNOSTI, METODOLOGIJA I INFORMANTI	2
3. OPĆE ZNAČAJKE GOVORA	4
3.1. Geografski smještaj, demografija i povijest	4
3.2. Dijalektalni tip, porijeklo i utjecaji	7
3.2. Temeljne fonološke značajke	9
3.2.1. Vokalizam	9
3.2.2. Konsonantizam	10
3.2.3. Naglasni sustav	11
3.3. Temeljne morfološke značajke	11
3.3.1. Promjenjive riječi	11
3.3.1.1. Imenice	12
3.3.1.2. Pridjevi	13
3.3.1.3. Glagoli	13
3.3.1.4. Brojevi	14
3.3.1.5. Zamjenice	15
3.3.2. Nepromjenjive riječi	15
4. ČLANOVI REČENIČNOG USTROJSTVA	16
4.1. Samostalni (primarni) članovi rečeničnoga ustrojstva	16
4.1.1. Predikat	16
4.1.1.1. Imenski predikat	16
4.1.1.2. Glagolski predikat	16
4.1.2. Subjekt	17
4.1.3. Objekt	18
4.1.4. Priložne oznake	19
4.2. Nesamostalni (sekundarni) članovi rečeničnoga ustrojstva	20
4.2.1. Atribut	20
4.2.2. Apozicija	20
5. FRAZEMI KAO ČLANOVI REČENIČNOG USTROJSTVA	21
6. LEKSIK GOVORA ZDENACA BRDOVEČKIH	22
6.1. Poljoprivredni leksik	22
6.1.1. Obrada zemlje, priprema sijena, uzgoj ratarskih i povrtlarskih kultura	22
6.1.2. Uzgoj i ishrana domaćih životinja	25
6.2. Leksik vezan za kuću, domaćinstvo, odijevanje i odjeću	25

6. 2. 1. Kuća i okućnica	25
6. 2. 2. Kuhinja i kulinarstvo	26
6. 2. 3. Spavaća soba, odijevanje i odjeća	26
6. 3. Rodbinski leksik	27
6. 4. Leksik vezan za običaje i način života	28
6. 5. Porijeklo leksičkoga fonda govora Zdenaca Brdovečkih.....	30
7. ZAKLJUČAK.....	32
8. RJEČNIK.....	33
8.1. Uvodne napomene	33
8. 2. Popis odrednica.....	35
8. 3. Abecedni popis i tumačenja frazema	51
9. LITERATURA	52
10. PRILOZI	54
SAŽETAK.....	56

1. UVOD

Suvremena su istraživanja dijalektne sintakse ponajprije više-manje fragmentarni prikazi pojedinačnih pojava u razmatranome govoru, najčešće doneseni u obliku kontrastivnih analiza tj. raščlambe u odnosu na hrvatski standardni jezik, a podatke o sintaktičkoj razini promatranih idioma često nalazimo i u radovima kojima njezin prikaz nije primarni cilj, pa nijedan organski idiom nije potpuno sintaktički opisan (usp. Vranić 2003: 151). Najpotpunije sintaktičke opise nalazimo u radovima koji se bave govorima čakavskoga narječja, dok je sintaksa štokavštine i kajkavštine manje istražena (usp. *ibid*: 151). Ove činjenice ukazuju na vrijednost i nužnost novih terenskih dijalektoloških istraživanja te analize njihovih rezultata da bi se opisom sintaktičke razine pojedinih mjesnih govora dobile sintaktičke izoglose, omogućujući opis sintaktičkih značajki jednoga dijalekta, zatim narječja, a konačno i hrvatskoga jezika (usp. Stolac, Holjevac 2003: 138). Stremeći tome cilju te prepoznajući važnost novih spoznaja u ovome jezično-znanstvenom području, središnji dio ovoga rada donosi opis članova rečeničnoga ustrojstva (subjekta, predikata, objekta, atributa, priložnih oznaka i apozicije) u mjesnom govoru Zdenaca Brdovečkih. Baveći se spojevima riječi, njihovim slaganjem, odnosima i ulogama u većoj značenjskoj cjelini, sintaktička je jezična razina uvjetovana fonološkim i morfološkim zakonitostima odgovarajućeg jezičnog sustava te tijesno povezana s njegovim leksičkim fondom kao nositeljem jezičnoga značenja. Nakon osnovnih podataka o provedenom terenskom istraživanju kao vrelu analizirane građe, geografskom smještaju i povijesti Zdenaca te porijeklu i dijalektalnom tipu mjesnoga govora opisuju se osnovne fonološke i morfološke zakonitosti zdenačkoga govora. U posljednjem se poglavlju i njegovim potpoglavljima donosi opis leksika razmotrenoga mjesnoga govora te kratki prikaz podrijetla zdenačkoga leksičkoga fonda.

2. ISTRAŽIVANJE: OKOLNOSTI, METODOLOGIJA I INFORMANTI

Prvo je terensko istraživanje, čiji će rezultati djelomično biti izneseni i u ovome radu, provedeno u prosincu 2017. godine za potrebe kolegija *Hrvatska dijalektologija*. Cilj je istraživanja bio analizom transkripcije zvučnoga zapisa spontanoga govora utvrditi fonološke i morfološke značajke razmatranoga mjesnog idioma. Uzimajući u obzir općeprihvaćene kriterije za odabir relevantnog informanta (dob, mjesto rođenja i odrastanja, obrazovanje, migracije...), razgovor je vođen s Dragicom Hulinom. Informantica je rođena 1938. godine u Zdencima Brdovečkim gdje je završila osnovnu školu, a rodno mjesto tijekom života nije napuštala na razdoblje dulje od nekoliko mjeseci. S obzirom na činjenicu da su i njezini roditelji te suprug rođeni, odrasli i umrli u istome mjestu, čime se njezin kontakt sa standardnim jezikom i ostalim idiomima svodi na razinu znatno nižu od one prosječnoga govornika mjesnoga govora, zaključuje se da se radi o govornici mjesnoga govora čiji iskazi daju vrlo objektivnu sliku promatranoga mjesnog idioma. Drugi je dio istraživanja proveden godinu kasnije, u prosincu 2018. godine, za potrebe kolegija *Terenska dijalektološka istraživanja*. Cilj je i tada bio zabilježiti, transkribirati i analizirati spontani govor istoga mjesnog idioma. Snimljen je tada spontani govor Sanje Škrbec rođene 1961. godine u Zdencima Brdovečkim, učiteljice razredne nastave i kćeri informantice s kojom se bilo razgovaralo godinu prije. Da bi se potvrdile značajke govora izlučene iz tih dvaju iskaza, ali i jasnije promotrio utjecaj ostalih dijalekata te hrvatskoga standardnog jezika na ovaj mjesni govor, u istraživanju je tada sudjelovala i Ivanka Horvatić rođena 1954. godine u Zdencima Brdovečkim, koja je nakon završene osnovne škole većinu radnoga vijeka provela radeći manje zahtjevne poslove u tekstilnoj industriji zajedno s govornicima ostalih govora kajkavskog i štokavskog narječja. Za potrebe ovoga rada u istraživanje je uključen i Zdravko Hulina, sin prve snimljene informantice (Dragice Huline), koji je veći dio života proveo u Švicarskoj koristeći materinjski idiom za komunikaciju s obitelji i prijateljima iz Hrvatske te za vrijeme čestih boravaka u rodnome mjestu tijekom godišnjega odmora. Analizom transkribirane zvučne građe utvrđeno je da su se u govoru sinkronijski dogodile samo manje promjene, ponajprije na leksičkoj te fonološkoj i morfološkoj razini, dok se ona sintaktička nije značajno mijenjala. Navedene su činjenice smanjile mogućnost komparativne analize materijala, ali, s obzirom na to da se radi o ukupno otprilike dvjesto četrdeset minuta snimljenoga spontanoga govora, pribavljeni je korpus prikladan za jezgrovit prikaz odabranih sintaktičkih i leksičkih značajki snimljenoga mjesnog govora. Analizom prikupljene građe uočene su neke fonološke i leksičke razlike između idioma starijih i mlađih govornika, pa se i one donose u radu. Sa svim su informantima razgovori vođeni o temama iz

svakodnevnog života: obitelji, iskustvima stečenima tijekom života, ponajprije djetinjstva i mladosti, te mjesnim običajima u određenom dijelu godine ili posebnoj prigodi. Prikupljena građa omogućuje i opis sastava i porijekla zdenačkoga leksičkoga inventara. S obzirom na zanemarivu razliku u sintaktičkim značajkama idioma svih informanata te napose uzimajući u obzir činjenicu da je prva snimljena informantica po svim kriterijima relevantniji dijalektološki ispitanik od ostalih, većina će primjera iznesenih u poglavljima koja donose opis članova rečeničnoga ustrojstva razmotrenoga mjesnog govora biti izdvojena iz dijalektološki najzanimljivijih dijelova transkribiranoga spontanoga govora Dragice Huline. Primjeri doneseni u dijelu rada u kojem se opisuje sastav i porijeklo leksičkoga fonda mjesnoga govora Zdenaca Brdovečkih izdvojeni su iz transkribiranih iskaza svih četiriju informanata.

3. OPĆE ZNAČAJKE GOVORA

3.1. Geografski smještaj, demografija i povijest

Zdenci Brdovečki jedno su od nekoliko manjih naselja smještenih između rijeka Save i Sutle u tzv. surlansko-savskom kutu desetak kilometara udaljenom od Republike Slovenije. Naselje administrativno pripada Općini Brdovec smještenoj u zapadnom dijelu Zagrebačke županije. Današnja Općina Brdovec nastala je 29. prosinca 1992. na temelju *Zakona o područjima županija, gradova i općina Republike Hrvatske*. Na istoku graniči s Gradom Zaprešićem, na sjeveroistoku s Općinom Pušćom, a na sjeveru s Općinom Marijom Goricom (usp. Huzjan 2010: 29). Na zapadu i jugozapadu Općina Brdovec graniči s Republikom Slovenijom, a na jugu s Gradom Samoborom i Općinom Svetom Nedjeljom (ibid: 29). Zdenci Brdovečki naselje su površine 4,94 kvadratna kilometra, a prema podacima popisa stanovništva iz 2021. godine, u mjestu živi 1881 stanovnik, pri čemu je gotovo 96 posto Hrvata, slijede Slovenci (0,95 posto) te Srbi (0,45 posto) i pripadnici ostalih naroda. Prema vjeroispovijesti, u Zdencima prevladavaju rimokatolici (gotovo 95 posto), dok su preostali stanovnici pripadnici islamske i pravoslavne vjeroispovijesti (<http://dzs.hr>, 12. 2. 2022).

Slika 1. Zdenci Brdovečki (foto: Zdravko Hulina)

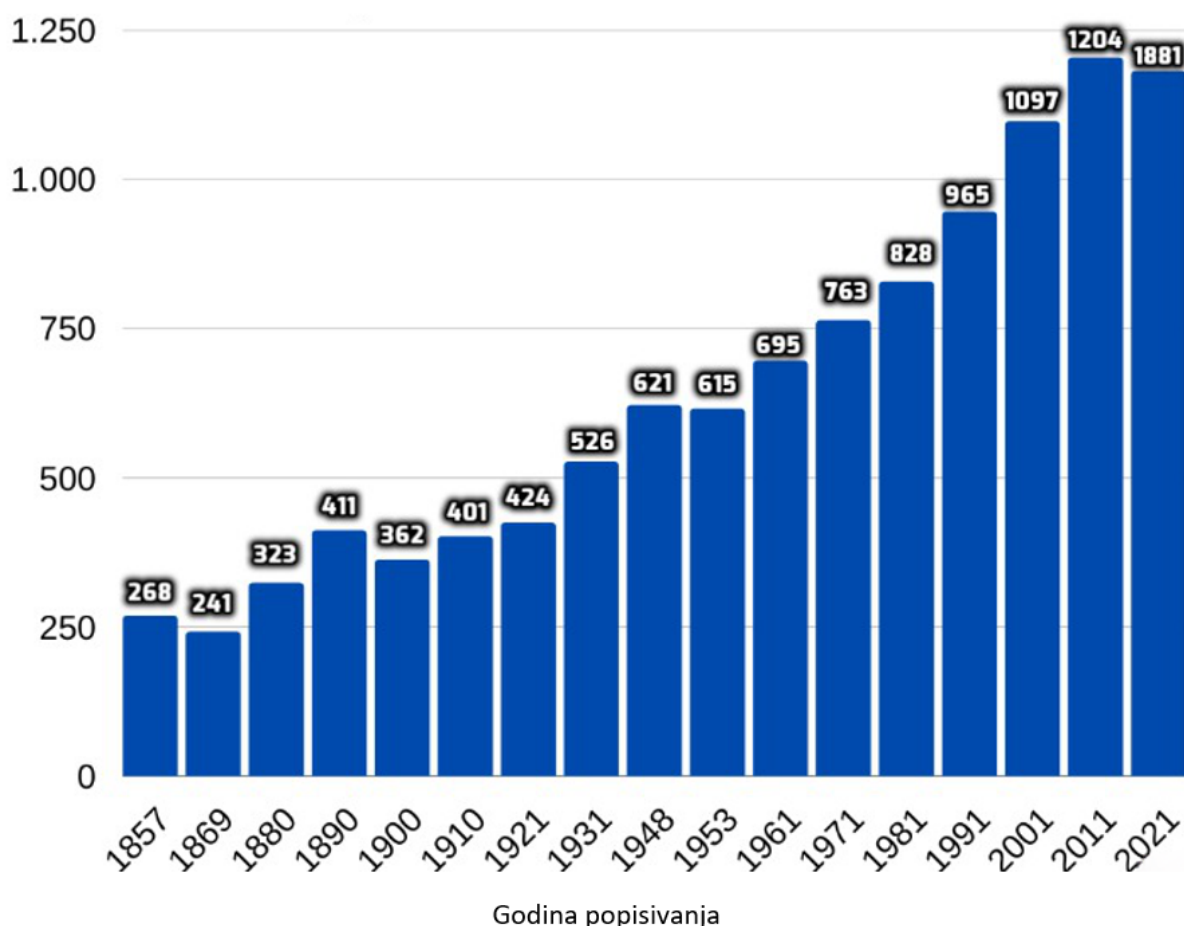
Karta 1. Zdenci Brdovečki na karti Republike Hrvatske (izvor: *Wikipedia*)

Područje današnje Općine Brdovec bilo je naseljeno još u vrijeme antike, o čemu svjedoče brojni otkriveni arheološki lokaliteti. Iz tog razdoblja nisu sačuvani relevantni povijesni izvori (usp. Huzjan 2010: 30). Prvi sačuvani povijesni podaci o današnjem brdovečkom području nalaze se u ispravi ugarsko-hrvatskog kralja Andrije II. iz 1209. godine, kojom se susjedgradskom vlastelinu Vratislavu iz ugarske obitelji Acha daruju neke povlastice u znak zahvalnosti za pomoć spomenutom kralju pri borbi za prijestolje. Tom ispravom Vratislav i njegovi potomci dobivaju u posjed krajeve između Save, Sutle i Medvednice, koji se kasnije razvijaju u bogato susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo, čiji je važan dio i područje Brdovca (usp. *ibid*: 30). Prema najstarijem popisu domaćinstava iz 1446. godine, Brdovec je bio jedna od tri seoske općine (*sučije*) susjedgradskog vlastelinstva. Tadašnja se brdovečka *sučija* protezala od Susedgrada do rijeke Sutle, obuhvaćajući više sela i zaselaka, među kojima se još ne spominju Zdenci Brdovečki (usp. *ibid*: 31). Prvi spomen Zdenaca Brdovečkih zabilježen je u šesnaestostoljetnim popisima domaćinstava brdovečke *sučije* (iz 1565. i 1574. godine) (usp. *ibid*: 32). Brdovečku su *sučiju* tada nastanjivale plemićke obitelji i njihovi podložnici (kmetovi i slobodni seljaci). Područje *sučijske* zemlje (2.500 jutara), bilo je podijeljeno na 320 posjeda koje je nastanjivalo desetak plemićkih te 364 seljačke obitelji. Počeci razvoja Brdovca odvijali su se na nekoliko razmještenih selišta koja u 17. i 18. stoljeću prerastaju u zaseoke. Jedan su od tih zaselaka i Zdenci Brdovečki, čija polukružna struktura svjedoči o nastanku mjesta pod utjecajem jednog od brojnih savskih rukavaca (usp. *ibid*: 41). Krajem 18. stoljeća u Zdencima Brdovečkim postojalo je tridesetak domaćinstava, što je tadašnje mjesto činilo mnogoljudnijim

od Brdovca, današnjeg općinskog središta (usp. *ibid*: 41). Na početku sustavnoga popisivanja stanovništva, 1857. godine, Zdenci su imali 268 stanovnika, a tijekom ostalih je popisnih godina broj stanovnika, uz kraća razdoblja blagoga pada ili stagnacije, kontinuirano rastao. Neprekidni se porast broja stanovnika bilježi od 1961. godine, u kojoj u Zdencima živi 695 stanovnika, sve do 2011. godine, kada u Zdencima živi 1204 stanovnika, dok se 2021. bilježi blagi pad broja stanovnika (<http://dzs.hr>, 12. 2. 2022). Nisu zabilježena značajnija useljavanja u mjesto, ali ni iseljavanja iz njega, pa je porast broja stanovnika od 1961. do 2011. godine vjerojatno ponajprije rezultat tendencije mladoga domicijalnoga stanovništva da se ne iseljava iz mjesta, nego u njemu nastavlja živjeti i nakon odluke o zasnivanju vlastite obitelji, dok je blagi pad broja stanovnika zabilježen na posljednjem popisu provedenom 2021. godine rezultat negativnog prirodnog prirasta, koji se u zadnjem desetljeću bilježi i na razini države.

Broj stanovnika Zdenaca Brdovečkih

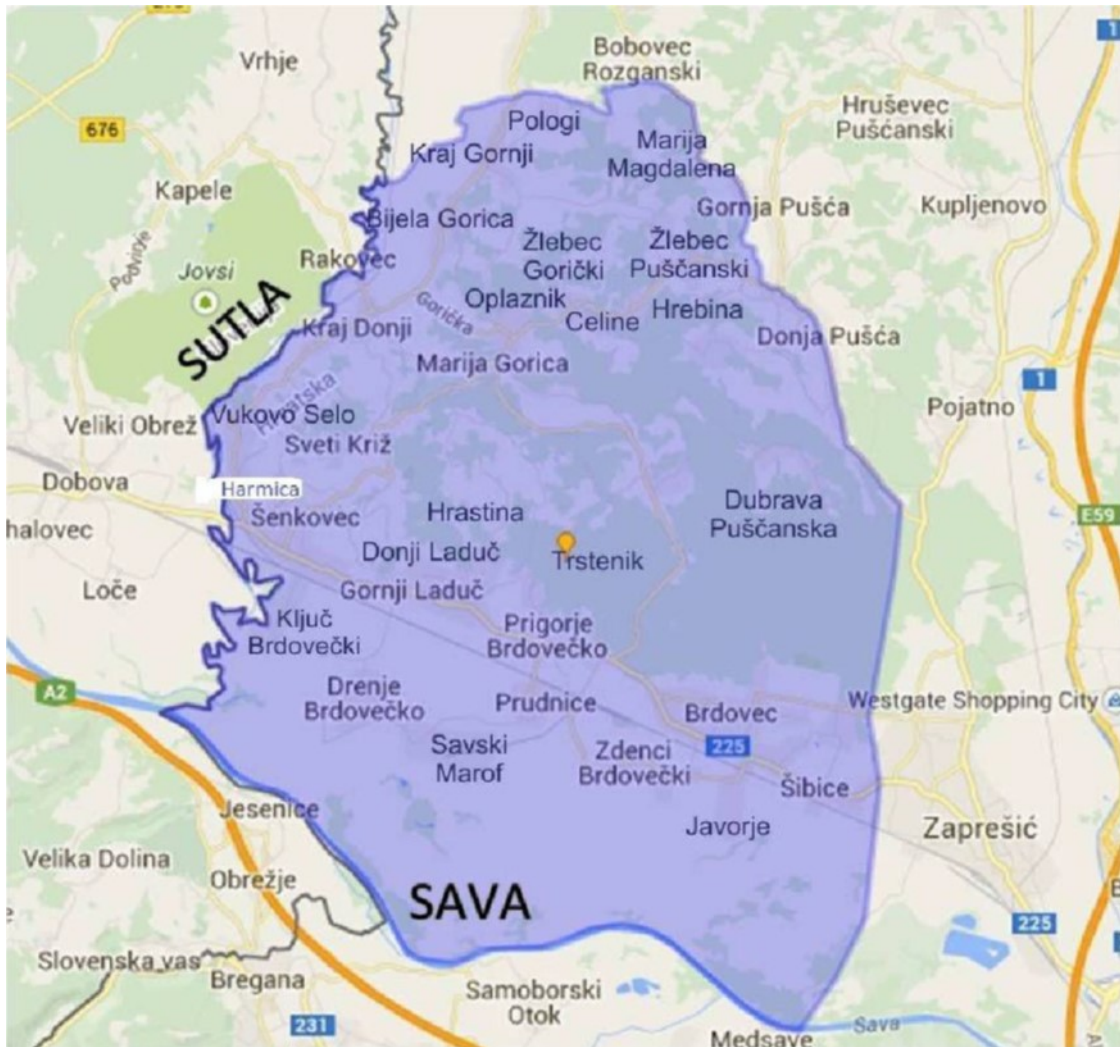
Broj stanovnika

Slika 2. Grafički prikaz broja stanovnika Zdenaca Brdovečkih

3.2. Dijalektalni tip, porijeklo i utjecaji

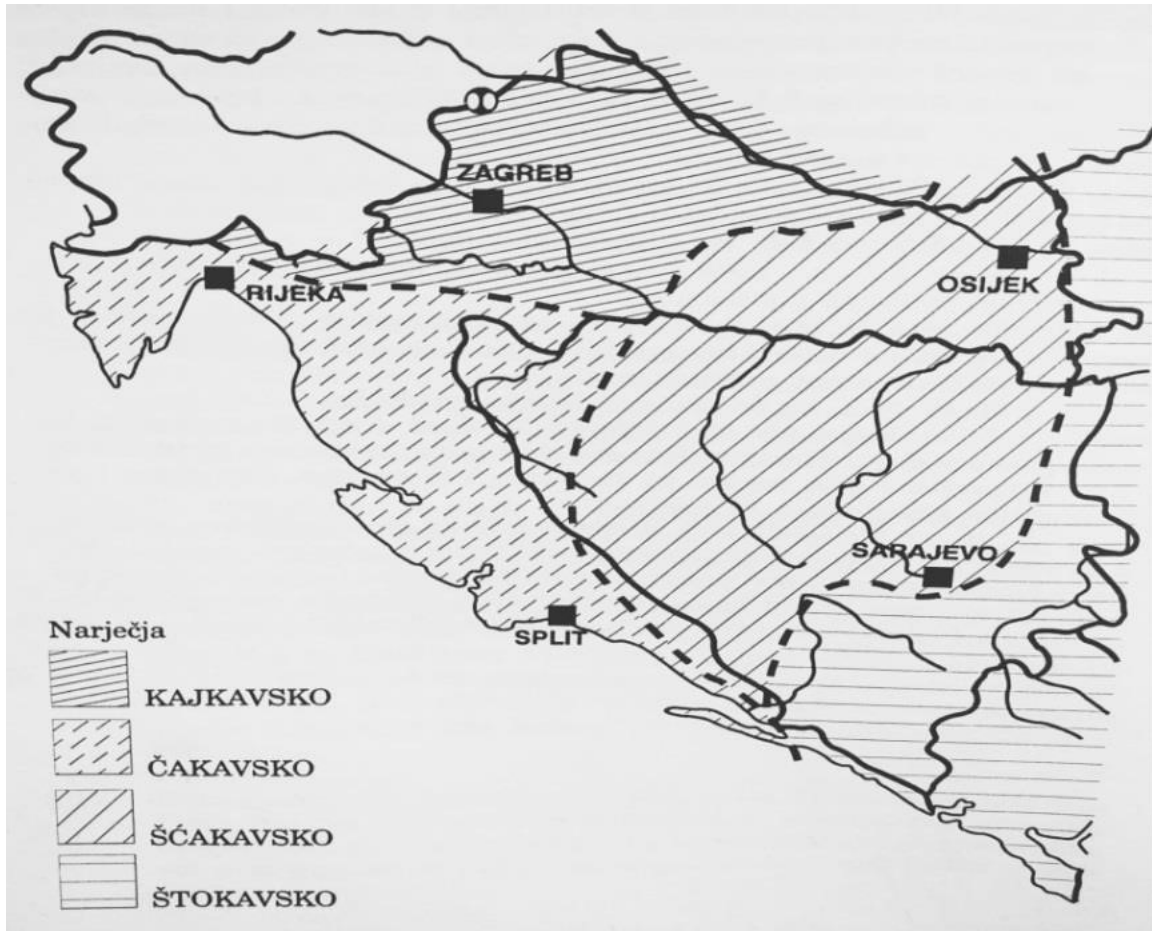
Govori toga područja, pa tako i naš razmatrani idiom, pribrajaju se skupini kajkavskoga donjosutlanskoga ikavskoga dijalekta koji se od glavnine kajkavštine razlikuje ponajprije ikavskim refleksom jata te izostankom metatonijskoga cirkumfleksa.

Karta 2. Područje kajkavske donjosutlanske ikavice (Hanzir i dr. 2015: 4)

Dok je u govorima nekih od susjednih mjesta refleks jata beziznimno ikavski, u Zdencima se pod utjecajem susjednih govora, a možda i povijesno-migracijskih čimbenika, razvio govor ikavsko-ekavskoga refleksa jata. Osim utjecaja susjednih kajkavskih govora, pojedine bi se pojave, poput ekavskoga refleksa jata ili prisutnosti slovenizama u razmatranome organskom idiomu mogle tumačiti i utjecajem susjednoga slovenskog jezika. Inteferencije bi govora kojim se u ovome tekstu bavimo i njegovih jezičnih susjeda bile zanimljiva i razgranata tema koja svakako zahtijeva opširniju i temeljitiju obradu, pa ćemo je u ovome radu ostaviti samo na razini usputno istaknute jezične zanimljivosti. Važno je pojasniti i ranije spomenute

izvanjezične, povijesno-migracijske, okolnosti koje su se vrlo snažno odrazile u mjesnom govoru koji u ovome radu promatramo. Postoji nekoliko značajnijih hipoteza o porijeklu stanovništva doseljenog na donjosutlansko područje, a time i njegova organskog idioma. Dok su starija istraživanja pretke današnjih kajkavaca ikavaca smještala na područje čakavskoga narječja, ona ih novija postavljaju bliže obali Jadrana, na čakavsko ili šćakavsko područje (usp. Krivošić 1992/1993: 178).

Karta 3. Vjerojatan predmigracijski raspored narječja (Lončarić 1996: 38)

Navedenoj pretpostavci u prilog ide i hipertrofija romanizama u mjesnim govorima većine donjosutlanskih ikavaca (usp. Hanzir i dr. 2015: 7) koja je, bar u tolikoj mjeri, neuobičajena za kajkavce (usp. ibid: 7). Iako bi se u ovome mogla tražiti potvrda izravnog utjecaja Mletačke Republike na pretke donjosutlanskih ikavaca, treba na umu imati i proširenost tadašnjih mletačkih granica sve do ozaljskoga područja, što je ovim leksemima moglo omogućiti i posredan ulazak u jezični sustav donjosutlanske ikavice (usp. ibid: 7). Navedena hipertrofija u suvremenome zdenačkome leksičkom fondu nije istaknuta kao u leksičkim inventarima

susjednih govora, no razloge toj činjenici treba tražiti isključivo u suvremenijim izvanjezičnim čimbenicima o kojima će riječi biti u potpoglavlju koje opisuje porijeklo leksičkoga inventara razmatranoga govora. Uzimajući u obzir sve navedene činjenice, ali i neke od ranije izdvojenih, poput ikavsko-ekavskoga refleksa jata, zaključujemo da promatrani mjesni idiom mnoge značajke koje ga čine posebno jezično zanimljivim duguje (srednjo)ćakavskom ili šćakavskom porijeklu.

3.2. Temeljne fonološke značajke

Da bi se dobio bolji uvid u stanje govora, koji je nužan za opis njegovih sintaktičkih i leksičkih obilježja, u nastavku se donosi kratak prikaz temeljnih fonoloških značajki zdenačkoga govora.

3.2.1. Vokalizam

Vokalski inventar zdenačkoga govora čine sljedeći samoglasnici:

- dugi naglašeni slog: ā (*hantolāk* ‘prevelika cipela’), ē (*pēdaļ* ‘mjera za dužinu jednaka razmaku između vrha palca i vrha malog prsta kad se oni ispruže’), ī (*dīngat* ‘postati nemiran, uznemiravati se’), ō (*sōrta*), ū (*smūk* ‘neotrovna zmija’), ȳ (*tȳře*), ȳ (*lōpof*), ē (*dohraĵēvat* ‘dohranjivati’);
- kratki nagašeni slog: a (*škràbica* ‘kutija s otvorom za ubacivanje dobrotvornih priloga’), e (*dèkla* ‘djevojka’), i (*lĭpšaf* ‘izbirljiv’), o (*sòmerica* ‘vrsta trajne mesne kobasice’), u (*kùburit* ‘teško živjeti, boriti se s teškoćama’), ɾ (*reskřstít* ‘raskinuti svaku vezu, prekinuti zauvijek vezu, osloboditi se koga, čega; raskrstiti’), ɛ (*děbeu*);
- nenaglašeni slog: a (*bacìl* ‘bakterija’), e (*bedinàt* ‘brinuti se o kome, njegovati’), i (*fārni* ‘župni’), o (*lakoĭt se* ‘grabiti se’), u (*rukavĭca*) ɾ (*crvĕni*), ɔ (*košàra*), ɛ (*vĕhnĭt* ‘venuti’).

U govoru Zdenaca Brdovečkih refleks jata je ikavsko-ekavski, pri čemu su u analiziranoj građi znatno zastupljeniji primjeri ikavskoga refleksa jata, uz odstupanja od Meyer-Jakubinski pravila (*dĭda, dĭte, decà*). Ekavski se refleks jata uočava samo u pojedinačnim primjerima stalnih ekavizama u dugom i kratkom, naglašenom i nenaglašenom slogu. U kratkom slogu jat daje ɛ, a u dugom ē (*korĕn, sĕnik, sĕno, oblĕka, susĕd(a) sĕst (se)*). U navedenim se primjerima u svim generacijama informanata dosljedno ostvaruje ekavski refleks jata. U govoru se bilježe i dubletni ostvaraji refleksa jata u dugom naglašenom (*mlĭko/mlĕko, crĭp/crĕp*) te u kratkom naglašenom i nenaglašenom slogu *vĭnĉat/vĕnĉat, pĭšice/pĕšice, vĭdit/vĕdet, sikĭra/sekĭra*), pri čemu se u govoru mlađih informanata jat češće ostvaruje ekavski, a kod starijih ikavski.

Slavenski se poluglasovi (ѣ i ѥ), nakon izjednačavanja u ə, odražavaju najčešće kao ɛ (*pɛs, dɛnɛs*), ali mogući su i dubletni ostvaraji, pa nailazimo i na primjere poput *dan danas*, osobito kod mlađih govornika, ili na ostvaraje u obliku a (*dàškice*). Slogotvorno l daje u (*sùza*). Slogotvorno se r često čuva (*crvèna*), ali ne i u primjerima u kojima se ostvaruje punoglasje (*cìrkva, drivèna*). Jedno je od važnih fonoloških obilježja razmatranoga govora i alternacija o > u pred sonantom n (*ùn, ùnda, unùda, unulìko*), u prvom licu množine prezenta glagola (*smù, nìsmu, imàmu*) te u instrumentalu jednine imenica ženskog i srednjeg roda (*žènum, hìžum, vodùm, selùm*) (usp. ibid: 11). Kod mlađih se govornika pod utjecajem obrazovanja i hrvatskoga standardnog jezika ova promjena ne provodi dosljedno, pa nailazimo i na primjere dubletnih ostvaraja (*òn, ònda, smò, selòm*). U nekim se primjerima uočava promjena u > o (*korùza, korùznica*).

3. 2. 2. Konsonantizam

Suglasnički inventar zdenačkoga govora čine dvadeset tri suglasnika, među kojima je osam sonanata (v, j, ĵ l, l̥, r, m, n) te petnaest konsonanata (b, p, d, t, k, g, h, f, s, š, z, ž, c, č, ẓ̌). Nema opreke č:ć i dž:đ, pa se zapisuju i izgovaraju č i ẓ̌. Zbog izostanka palatala l̥ i n̥, dvoglasnik se *lj* ostvaruje kao l̥ ili ĵ (*pòl̥a i zeml̥à, rubjè*), dok se *nj* najčešće realizira kao ĵ (*kòĵ, ĵèngovi*). Kao i u mnogim kajkavskim govorima, u analiziranom govoru postoje suglasnički skupovi (*štèl, mèfko, kmìca*), a skup se *hv* najčešće ostvaruje kao f (*fālīt*). Rotacizam se provodi u prezentu glagola *mòč* i njegovih prefikslnih izvedenica (*mòrem*). Obezvučenje glasova *d* i *g* provodi se na kraju riječi ili izgovorne cjeline (*kat, nek*). Obezbučuju se i ostali zvučni suglasnici (*zûp, bès, jèš*), ali njihovo se obezvučenje ne provodi beziznimno, pa se biježe i dubletni ostvaraji (*krîž, krîš, mùž, mùš*).

U leksičkom se morfemu protočnik l realizira kao l u svim vrstama i oblicima riječi: (*mlìko, belìna, naslagàt, povlìč, plèst, povlìčen, spletèn*). Kao gramatički morfem, -l na kraju riječi prelazi u neslogotvorni -u (*vozù, jù, cìgau, dèbeu, pakàu*). Prijedložno *və* mijenja se u f ako sljedeća riječ započinje bezvučnim konsonantom (*f cìrkvi, f hìzi, f hlādu, f kòlovozu*). Ako sljedeća riječ započinje zvučnim konsonantom, do promjene ne dolazi (*v grābi, v gìpsu, v žlìci*). Uz osobne zamjenice prijedložno se *və* ostvaruje kao vu: (*vũ me, vũ te, vũ se, vũ ju, vu ĵènga, vũ ĵih...*). Prefikslna se v u zdenačkom govoru gubi (*dòvec, nùk, tòrk, nùtra*). Kad se nađe ispred vokala o i u, ostvaruje se kao protetsko v: (*vučīt, vučīteļ, vùglen, vũho, vugībat, vùsnica*). Prijedložno i prefikslna v mogu se ostvariti i kao h (*hprègnīt, hgnīzdīt, hvèčer, hjùtro, hnàpret*). Šumnik h može se nalaziti na početku, u sredini ili na kraju riječi (*hàpsit, hìlāda,*

hrâst, bähät, dïhat, pùh, trbùh, brùh ‘kila’). Zabilježeni su i primjeri protetskog *h* (*hadût* ‘adut’, *halât* ‘alat’, *hrzät*).

3. 2. 3. Naglasni sustav

Akcentatski je sustav ovoga govora tronaglasni, sastavljen od jednog kratkog (*müž, šüder, čihät*), te dvaju dugih naglasaka: cirkumfleksa (*mlâdi, štrûčki, vjûtro*) i neoakuta (*përje sãjke, šläuf*). Uz navedeno, bitne su osobine sustava i nenaglašena dužina, koja se može naći samo u slogu prije kratkog, te nenaglašena kračina. Fonološki su relevantni: mjesto naglasaka, kvantiteta naglašenih i nenaglašenih silabema, a kod dugih naglašenih važnu ulogu igra i intonacija. Mjesto je naglasaka vrlo fleksibilno, pa bilo koji slog višesložnih riječi može nositi bilo koji naglasak (usp. Hanzir i dr. 2015:17). Ovakvim se naglasnim sustavom razmatrani govor približava većini organskih idioma čakavskoga narječja te potvrđuje svoju pripadnost skupini konzervativnih govora, pa zaključujemo da se radi o akcentatskom sustavu čakavsko-kajkavske grupe konzervativnoga tipa bez metatonije dugosilaznoga naglasaka (usp. ibid: 17). Kod mlađih je govornika vidljiv pomak prema naglasnom sustavu ostalih kajkavskih govora, posebno zagrebačke kajkavštine te prema naglascima realiziranima u hrvatskome standardnom jeziku: akut se često zamjenjuje cirkumfleksom, a mjesto naglasaka pomiče sa sa završnih na početne slogove riječi: *igrãli smo se*, umjesto: *igrãli smo se*. Svaki od mlađih informanata čiji je govor istražen u radu, uz ove promjene u govoru, realizira i neoakut te staro mjesto naglasaka (*rodila sam se*), pa su navedeni pomaci u većini slučajeva samo rezultat trenutne kazivačeve želje za *pravilnijim izražavanjem*.

3. 3. Temeljne morfološke značajke

U nastavku rada iznosi se opis temeljnih morfoloških značajki razmotrenoga govora da bi se upotpunio okvir unutar kojeg će biti smješteno pobrojavanje i problematizacija članova rečeničnog ustrojstva istraženoga mjesnog idioma. Da bi izložene morfološke činjenice bile iznesene jasnije i preglednije, najprije će riječi biti o temeljnim morfološkim značajkama promjenjivih riječi, a zatim o onima nepromjenjivih riječi.

3. 3. 1. Promjenjive riječi

U hrvatskome se jeziku općenito, pa tako i u njegovim dijalektima, „riječi koje se pojavljuju u više različitih oblika nastalih spajanjem tvorbene osnove i nastavka označuju sintagmom promjenjive riječi“ (Barić i dr. 2005: 99). Što se tiče značenja koje nose, što se djelomično odražava i u sintaktičkim ulogama koje preuzimaju, „riječi su to koje izriču kakav sadržaj vanjskoga ili unutarnjega svijeta označene terminom punoznačne (leksičke, autosemantičke) riječi“ (ibid: 99). Unutar te kategorije riječi razlikujemo njihove vrste

(imenice, glagole, pridjeve, zamjenice, osim priloških, i brojeve) koje se mijenjaju po gramatičkim kategorijama roda, broja, padeža, lica, vida, načina, prijelaznosti i povratnosti. Pobrajimo sada osnovne morfološke značajke tih vrsta riječi u govoru Zdenaca Brdovečkih.

3.3.1.1. Imenice

Za razliku od većine ostalih kajkavskih govora, u kojima se nominativ i vokativ jednine ujednačavaju, u mjesnome se govoru Zdenaca Brdovečkih u pojedinačnim leksemima (najčešće ženskim osobnim imenima) čuva vokativ (*N Dràga, V Dràge*). Ista je sklonost ranije uočena u još nekim kajkavskim govorima (usp. Maresić 2008: 49), a ostatke vokativa u osobnim imenima i ženskim hipokorisiticima u nekim kajkavskim govorima primjećuje i Mijo Lončarić (usp. Lončarić 1996: 121). Ujednačavanje je u razmatranome mjesnom govoru „uočljivo u instrumentalu jednine svih rodova nastavkom -um (*čovìkum, māj̀kum, nēbum*)“ (Hanzir i dr. 2015: 22). U imenica muškoga roda ujednačavaju se množinski oblici nominativa i akuzativa nastavkom -i (*gòsti, za mlâde gòsti*). Isti se nastavak javlja i u dativu te lokativu imenica e-vrste (*na rŭki, po rukŭ, (idem) žèni*). U lokativu množine tih imenica javlja se nastavak -aj (*na rukàj*). Ujednačavaju se i dativ, lokativ i instrumental svih rodova. U muškom i srednjem rodu, ovi padeži imaju nastavak -im (*bràtim, pŭtim, selim, imènim*), a u ženskome rodu nastavak -am (*ženàm, nogàm, travàm*). U govoru se ostvaruju i slavonsizmi (izjednačavanje oblika akuzativa i genitiva za neživo): *Nis vozŭ àuta*. Uz brojeve dva, tri i četiri imenice imaju sljedeće oblike:

brät	mìsec
jèn brät	jèn mìsec
dvâ bräti	dvâ mìsece
trî bräti	trî mìsece
četiri bräti	četiri mìsece
pêt i više brätöf	pêt i više misëc

Tablica 1. Najčešće brojevno-imeničke sintagme u nominativu

Zbog utjecaja standardnoga jezika te susjednih kajkavskih govora, ovi su ostvaraji u govoru većine govornika dubletni, pa se ostvaruju i kao: *dvâ (trî, četiri) mìseca, dvâ (trî, četiri) bräta*.

3. 3. 1. 2. Pridjevi

U zdenačkome se govoru čuva opreka određenih i neodređenih oblika pridjeva u nominativu jednine muškog roda (*betëžen, betëžni, zamòtan, zamòtani, zelên, zelêni*). Određeni se pridjev javlja i tamo gdje bi se trebao pojaviti neodređeni (*On je lîpi*). Razlikuje se sklonidba pridjeva s palatalnim i nepalatalnim osnovama (*šîršega – šîršemu, lîpšega – lîpšemu, lîpoga – lîpomu, šîròkoga – šîròkomu*). Kao jednu od važnih morfoloških osobitosti pridjeva u mjesnome govoru Zdenaca Brdovečkih spomenuti treba i način tvorbe komparativnih i superlativnih pridjevskih oblika. Komparativ se, kao i u donjosutlanskoj ikavici općenito, najčešće tvori dodavanjem nastavaka -ši (*mlàjši*) te -iji, -ija, -ije (*blàtniji, stàriji*) (usp. ibid: 30), no u odabranome se organskom idiomu bilježi i posebno zanimljiv ostvaraj -eja (*stàreja*). Bilježe se i ostvaraji analitičkog komparativa (*bòl zlòčest, bòl slàba, bòl žùto*). Dodavanjem prefiksa naj- komparativnim oblicima, tvore se oni superlativni koji „najčešće imaju dva naglaska (*nàjlîpši*)“ (ibid: 30).

3. 3. 1. 3. Glagoli

Glagoli u analiziranome organskom idiomu mogu biti svršeni i nesvršeni te prijelazni (uz izravni objekt) i neprijelazni (uz objekt u bilo kojem padežu osim besprijedložnom akuzativu). Ostvaruju se i dvovidni glagoli (*danìt se*), a javlja se i futurski prezent (*dòjdem*). U prvome se licu jednine prezenta glagola *moći* ostvaruje rotacizam (*mòrem*), a u trećem množine svi glagoli mogu imati nastavke -ju ili -du (*dòjdeju, dòjdu, mòreju, mòredu*). Infinitiv i supin razlikuju se prema naglasku (inf. *oràt, hodìt, bežàt* – sup. *òrat, hòdit, bèžat*). Buduća radnja izriče se svršenim prezentom glagola biti i glagolskim pridjevom radnim (*dòšou bum, naprâvila bu, bežalo bu*). Očuvan je i kondicional, koji se tvori pomoću glagolskog pridjeva radnog i pomoćnog glagola *bit*, koji je poopćen u obliku *bi* za sva lica (*bìli bi, dîla bi, povìdali bi*). Kondicional se može ostvariti i povezivanjem dvaju infinitiva (*Imà tòga da bi jèdva nabròjiti mòči*).

Jednostavni oblici imperativa tvore se:

- za drugo lice jednine nastavcima -i ili -Ø (*zdìgni, spečì, prišì, obùj, nadlàj, vîruj*);
- za prvo lice množine nastavkom -mu (*zdignìmu, spečìmu, prišìmu, obùjmu, nadlàjmu, vîrujmu*);
- za drugo lice množine nastavkom -(t)e (*zdìgnite, spečìte, prišìte, obùjte, nadlàjte, vîrujte*).

Ostali oblici imperativa izriču se česticom *nâj* i glagolom u prezentu: (*nâj pàda, nâj spleteju, nâj zdigne, nâj obûje*).

Pojavljuju se i oblici puskvamperfekta (*se je biu posvadiu*) te rijetki ostvaraju optativa (*Dabôgdâu kâj bi se čim prí oženü*).

3. 3. 1. 4. Brojevi

U zdenačkom govoru glavni brojevi jedan, dva, tri i četiri sklanjaju se kao pridjevi, a glavni brojevi veći od četiri se ne sklanjaju. Brojevi veći od deset imaju oblike: *jedanâjst, dvanâjst, devetnâjst, dvâjst, dvâjst jèn...* Umjesto leksema *tisuću* koristi se oblik *hiładu*.

'1'	m. jd.	s. jd.	ž. jd.	m. mn.	s. mn.	ž. mn.
N	<i>jèdan/jèn</i>	<i>jednò</i>	<i>jednà</i>	<i>jednì</i>	<i>jednà</i>	<i>jednè</i>
G	<i>jednôga</i>	<i>jednôga</i>	<i>jednè</i>	<i>jednìh</i>	<i>jednìh</i>	<i>jednìh</i>
D	<i>jednômu</i>	<i>jednômu</i>	<i>jednôj</i>	<i>jednìm</i>	<i>jednìm</i>	<i>jednìm</i>
A	<i>jednôga/jèn</i>	<i>jednò/jenò</i>	<i>jednù</i>	<i>jednè</i>	<i>jednà</i>	<i>jednè</i>
L	<i>jednômu</i>	<i>jednômu</i>	<i>jednôj</i>	<i>jednìm</i>	<i>jednìm</i>	<i>jednìm</i>
I	<i>jednìm</i>	<i>jednìm</i>	<i>jednùm</i>	<i>jednìmi</i>	<i>jednìmi</i>	<i>jednìmi</i>

Tablica 2. Sklonidba broja jedan (Hanzir i dr. 2015: 37)

'2', '3', '4'	m. s.	ž.	m. s. ž.	m. s. ž.
N	<i>dvâ</i>	<i>dvî</i>	<i>trî</i>	<i>četiri</i>
G	<i>dvìh</i>	<i>dvìh</i>	<i>trìh</i>	<i>četirih</i>
D	<i>dvìm</i>	<i>dvìm</i>	<i>trìm</i>	<i>četirìm</i>
A	<i>dvâ</i>	<i>dvî</i>	<i>trî</i>	<i>četiri</i>
L	<i>dvìm</i>	<i>dvìm</i>	<i>trìm</i>	<i>četirìm</i>
I	<i>dvìmi</i>	<i>dvìmi</i>	<i>trìmi</i>	<i>četirìmi</i>

Tablica 3. Sklonidba brojeva dva, tri i četiri (Hanzir i dr. 2015: 38)

3. 3. 1. 5. Zamjenice

U govoru Zdenaca Brdovečkih zastupljene su osobne (*jã, ùn, jënga*), posvojne (*nãš, vãš, jïhof*), pokazne (*tï, ovï, onï*) upitno-odnosne (*kadô, kãj, čëm*) i neodređene (*di gôt, nïgda(r), nëgda(r)*) zamjenice te oblici *sëbe* (genitiv i akuzativ), *sëbi* (dativ i lokativ) i *sòbum* (instrumental) za povratnu zamjenicu. Ostvaruje se i povratno-posvojna zamjenica (*svôj, svojã, svojë*). Svi oblici za genitiv, akuzativ i dativ svih lica i rodova osobnih zamjenica mogu se ostvariti i kao nenaglašeni, tj. enklitički (usp. Hanzir i dr. 2015: 32): *Videla ga je na cìsti. Povìdali smu im ìstinu*. Kao nepromjenjive riječi mogu se ostvariti pokazne (*ovãk, tãm, unùliko*) te upitno-odnosne (*kãj, kãt*) zamjenice (usp. ibid: 36).

3. 3. 2. Nepromjenjive riječi

Promjenjive su riječi one riječi koje izriču kakav sadržaj, tj. pojavljivanjem u različitim oblicima izriču kakvo značenje. Riječi koje izriču odnose među promjenjivim riječima ne mijenjajući pritom svoj oblik nazivamo nepromjenjivim (odnošajnim, pomoćnim, gramatičkim, sinsemantičnim) riječima (usp. Barić i dr. 2005: 99). Ovoj skupini pripadaju prijedlozi, veznici, uzvici i čestice, a u nju bismo mogli uvrstiti i priloge jer samo jedna njihova skupina ima svojstvo komparacije, dok ostale značajke promjenjivih riječi izostaju (usp. Hanzir i dr. 2015: 48). U razmatranome govoru prilozi najčešće pobliže označavaju neku glagolsku radnju (*drìto pëljaj*), tj. okolnosti njezina vršenja, pa mogu biti: mjesni (*okôlo*), vremenski (*pòkle*), načinski (*ozbìlnije*) te količinski (*mãlo*). Prilozi mogu izražavati i vjerojatnosti, pretpostavke, sumnje ili prethodno očekivanje u odnosu na glagolsku radnju (*badãf, mùkte, vãlda*) (usp. ibid: 49). Osim uz glagole, prilozi se u razmatranome govoru mogu ostvariti i uz brojeve (*otprî dvã mïseca*) (usp. ibid: 48). U ovom su organskom idiomu prilozi načina često istovjetni odgovarajućim pridjevima srednjega roda, pa u tim slučajevima razlikovnu ulogu, osim uporabe (uz glagol ili imenicu u kojoj rečeničnih službi) može preuzeti naglasak (*Môj dïda jòš dënes hìtro hòdi. Jã sem bìu hitrò dītë.*) (usp. ibid: 49). Prijedlozi se često pojavljuju u nekoliko inačica (*ze snïga, zi šïbum*). Čestice imaju složena i razgranata značenja: njima se potvrđuje (*dã*), niječe (*në*), ističe (*bãš*) ili na nešto ukazuje (*nù*) (usp. ibid: 51). Uzvicima se doziva (*mïc-mïc*), potiče/naređuje (*ô-rùk,ãjt*), upozorava (*pëc*), oponaša zvukove iz prirode ili izriče osjećaje i raspoloženja (*jôj, ùf, dïf*) (usp. ibid: 51). Veznici se ostvaruju kao zavisni i nezavisni, ali razlika među njima nije jasno određena, pa neki u rečenici mogu igrati obje uloge (*vëč, nëk*): *Nïs ìšou škôlu, nëk na slùnčaru. Pozdrãviu me prî nëk je prëšou.* (usp. ibid: 52).

4. ČLANOVI REČENIČNOG USTROJSTVA

Jedno je od najvažnijih obilježja rečenice njezina članjivost, tj. njezino gramatičko svojstvo da se raščlani na dijelove koji su međusobno u određenim gramatičkim odnosima. Ti se dijelovi označuju pojmom članova rečeničnog ustrojstva, a skup odnosa koje uspostavljaju nazivamo gramatičkim ustrojstvom rečenice (usp. Silić, Pranjković 2007: 284). Neki od tih rečeničnih dijelova u međusobne odnose ulaze samostalno, a ostali se nalaze u sastavu samostalnih rečeničnih članova (usp. *ibid*: 285). U analiziranom su organskome idiomu samostalni (primarni) članovi rečeničnoga ustrojstva predikat, subjekt, objekt i priložne oznake, dok su atribut i apozicija nesamostalni (sekundarni) članovi rečeničnog ustrojstva.

4. 1. Samostalni (primarni) članovi rečeničnoga ustrojstva

4. 1. 1. Predikat

Predikat se u sintaktičku strukturu uvrštava neovisno o ostalim njezinim članovima, pa mjesto u rečenici otvara sam sebi, a svi se ostali članovi ustrojstva rečenice u nju uvrštavaju, posredno ili neposredno, ovisni o gramatičkim svojstvima rečeničnoga predikata (usp. *ibid*: 285). U razmatranome se sustavu realiziraju imenski i glagolski predikat.

4. 1. 1. 1. Imenski predikat

Imenski se predikat u govoru Zdenaca Brdovečkih može ostvariti na nekoliko načina. Za izricanje identifikacije ili atribucije subjekta, tj. nositelja identifikacije ili atribucije, najčešće njegova zanimanja, često se koristi imenica u nominativu koja biva dijelom imenskoga predikata, ugrađujući se tako u jednostavnu rečenicu: *Môj strïc je bių stròjovoža*. Kad se želi iskazati bliskost ili srodnost rečeničnih subjekata, predikatna se dopuna osnažuje dativom povratno-posvojne zamjenice: *Oně su si sestřè*.¹ Bilježe se i realizacije dekomponiranoga imenskoga predikata: *Dòšlo je do popìvāja*. U govoru se ostvaruje semikopulativni imenski predikat uz neprijelazne glagole: *Postàla je zločestà*; *Korìto je ostàlo pràzno*; *Pràvių se je bēdast*.

4. 1. 1. 2. Glagolski predikat

U govoru se realizira jednostavni glagolski predikat: *Okrēnìli smu rādìo*; *Imàli smu štrūčkè*; *Stàri tàta je napràvių hìžu*; *Môj mùž je kùpių àuto*; *Onà je žār naprāvila*. Bilježe se i ostvaraji složenoga glagolskoga predikata nastalog udruživanjem suznačnoga modalnoga ili faznoga glagola i infinitiva samoznačnoga glagola: *Přvo su došli jēngovi stàrci sìm f kùču*

¹ Upotreba je etičkog dativa, posebno zamjenice *sěbe*, česta u analiziranom govoru općenito (*Pojìla sam si pogàčice*. *Popìų sam si mòšt*. *Vòlim si prespàt popòdne*). Etički je dativ čest i u ostalim kajkavskim govorima te u razgovornom stilu hrvatskoga standardnog jezika (usp. Silić, Pranjković 2007: 220).

snūbīt; Po lītu smo išli sūsēdīma voča krāst; Pŕvo smo išli iskāt škarīče liskōve; Dōma smo mōrāli pāzit na pājceke; Tršje se je trēbalo plīt. Realizira se i eliptični glagolski predikat vezom glagola biti i priloga: *Jā bāš to nēki pūt ne bī rāda.*² Habitualizirane se radnje u prošlosti mogu izreći jednostavnim ili složenim glagolskim predikatom: *Zemļā se obdelāvala Vrbīni; Korūza se okāpāla vjūtro; Mērlin se sādīu f vŕtu; Navēčer se mōrālo īt rāno spāt; Žīvad je trēbalo na pāšu vodīt.* Habitualizirane se radnje u prošlosti mogu izreći i tipično kajkavskom sintaktičkom vezom glagola znati i infinitiva (usp. Lončarić 1994: 145): *Orīhi su se znāli pofārbati; Līcitari su se znāli dīt; Za Božič se znālo popīvāt.*

4. 1. 2. Subjekt

Osim samome sebi, predikat mjesto u sintaktičkoj strukturi otvara i ostalim članovima rečeničnoga ustrojstva. Kao što je naznačeno već njegovim nazivom (subiectum: *ono što leži pod čim*), subjekt je predmet od kojega polazi neka radnja, on je njezin pokretač (usp. Silić, Pranjković 2007: 293), pa je uz predikat najčešće ostvareni član rečeničnoga ustrojstva u govoru Zdenaca Brdovečkih. U razmatranome se organskom idiomu subjekt realizira na nekoliko podjednako zastupljenih načina, kao jednočlan ili višečlan. Kao „oznaka za ono o čemu je u rečenici riječ“ (ibid: 293), tj. u službi subjekta, može se pojaviti imenica u nominativu: *Pūca je ostāla pri dēčku.* Službu subjekta često vrši i pridjev, najčešće kao oznaka skupnosti pri opisu habitualiziranih radnji u prošlosti: *Unda su se skūpili mlādi, a i stāri, i čīhālo se pērje na stolū. Mlādi mužki su okōlo sidīli...* Takvi su ostvaraji subjekta slični prvoj navedenoj mogućnosti realizacije ove sintaktičke službe (imenica u nominativu) jer pokazuju općekajkavsko svojstvo da se poimeničeni pridjev pojavljuje u službi imenice ili pridjevsko-imeničke sveze. Pridjevsko-imeničke sintagme još su jedan od načina ostvarivanja subjekta kao člana rečeničnog ustrojstva u analiziranome govoru. U takvim se ostvarajima ne radi o tipičnoj vezi imenice i pridjeva, već o višečlanom leksemu frazeologizirana značenja uobičajena u mjesnome govoru. Često je vezani spoj općekajkavski: *Stāra māmā je spēkla kolāč.* Osim imeničko-pridjevskom, subjekt se u govoru Zdenaca Brdovečkih može izreći i imeničko-zamjeničkom svezom što, uz posvojnost, izražava i bliskost ili emotivnu povezanost govornika s onime o kome govori: *Mōj muž je dīlau Zāgrebu, i onda je išou h Indiju; Unda je mōj Drāgo vozū.* Kad se iznose autobiografski iskazi, u službi subjekta dolazi osobna zamjenica: *Jā sam živīla f kūči.* Značajka je zdenačkog mjesnog idioma i mogućnost realizacije sintaktičke službe subjekta brojem ili neodređenom zamjenicom: *Jēn je držau drapač, a nēgdo je tīrau krāve.* Promotrimo

² Prilog *rāda* može se ostvariti i kao *rādi* (*Ja bi rādi škōlu.* ‘Rado bih (išao/la) u školu.’ *Ja ne bi rādi cīrkvu.* ‘Ne bih rado (išao/la) u crkvu’). Oba oblika priloga koriste govornici i govornice.

nakratko i oblik *jèn* koji se u izdvojenoj rečenici pojavljuje u službi subjekta. Mijo Lončarić ističe da se takav oblik u kajkavskim govorima, vjerojatno pod utjecajem njemačkoga jezika, upotrebljava kao neodređeni član, pa bismo porijeklo ovoga ostvaraja i u razmatranome govoru mogli pronaći u utjecaju njemačkog jezika na kajkavštinu (usp. Lončarić 1994: 140). Umjesto *nègdo*, u sličnim se rečenicama može pojaviti i oblik *drùgi*: *Jèn je brâu korùzu, a drùgi je pèkou pecãke*. Subjekt se u analiziranom organskom idiomu najčešće smješta na početak rečenice ili blizu njega, no postoje i primjeri u kojima se ostvaruje tek krajem izgovorne cjeline: *Unda se išlo nazâj k pùci, ùnda je bila svâdba do vèčera*. Takav je ostvaraj najčešći pri kraju dugih opisa prošlih habitualiziranih radnji, poput seoskih običaja u svečanim prigodama.

4. 1. 3. Objekt

Za razliku od subjekta koji, sudeći po latinskom nazivu, „leži pod čim“, objekt je član rečeničnoga ustrojstva koji je „ono što je pred čime“ (*obiectum*). On „stojeći nasuprot subjektu“ u rečeničnome ustrojstvu označava tzv. drugi predmet. Dok je subjekt prvi predmet, tj. onaj o kojemu je u rečenici riječ, objekt je onaj koji biva zahvaćen glagolskom radnjom. On je predmet u vezi s kojim se ta radnja vrši (usp. Silić, Pranjković 2007: 299). U mjesnome govoru Zdenaca Brdovečkih objekti mogu biti izravni i neizravni. U prikupljenom su korpusu češći izravni objekti (imenice u akuzativu): *Nĩsmu imàli sãjke; Cĩpàli smo govèdinu; Hrãnĩli smu žĩvad; Sijàli smu šenĩcu; Lovĩli smo rĩbe; Pèkli smu pecãke*. U službi izravnoga objekta može doći i imenica u slavenskome genitivu zamjenjiva akuzativom, bez razlike u značenju: *Nĩsmu imàli mòbitela niti televĩzora, a ràdio smo imàli kad je tèček mój donèsou ràdio s Trstenĩka*. U službi objekta dolazi i neodređena zamjenica, koja je čvrsto povezana s atributom koji je slijedi. Takve su realizacije moguće samo kad se u neposrednoj blizini takve rečenice, najčešće prije nje, nađe objekt koji se u sljedećoj rečenici zamjenjuje neodređenom zamjenicom: *Svi smo imàli kũte, plãve. Mèni je màma uvjèk dàla zišit nèku màlo drùkčiju*. Objekt se ostvaruje i zavisnim objektnim surečenicama: *Dô je god trèbau rodīt, toga je vozũ; Dô je biu betèžen, išou mu je po døkтора*. Umjesto izravnih objekata u govoru se često koriste refleksivnopasivne konstrukcije (*se-pasiv*) (usp. Belaj 2002: 2): *Štãlu se je dĩla slãma; Na bõr su se metãli bombõni; Na dītè se je oblĩkla bènkcica; Na kõla su se posèla decã; Na stõl se je dĩla svĩčã*. Neizravni se objekti u proučenome govoru ostvaruju kao imenice u nekom od kosih padeža: *Pèpel se je sprãvlãu ot grãbãra i ot bũkve, ali nè ot hrãstã; Dĩlali smu snĩgoviča ze snĩga, grũdali se; Unda sam znãla dobīt zi šĩbom màlo; Ako je pũca ostãla pri dèčku, oprostĩla se je z màmum i s tãtum; Un je onãk to hĩu, pomoč ljudèj; Kãt se zorãlo, ùnda su bile brãne kãj se poravnãlo s brãnami*.

4. 1. 4. Priložne oznake

Priložne su oznake neobvezatni članovi rečeničnoga ustrojstva kojima se označuju različite okolnosti u kojima se vrši radnja iskazana predikatom. Njima se pobliže određuju različite okolnosti događanja o kojima se priopćuje rečenicom. U mjesnom su govoru Zdenaca Brdovečkih ostvarene priložne oznake mjesta, vremena, načina, namjene, količine te društva. Sve se one realiziraju kao jednočlani ostvaraji (imenice ili prilozi) te kao višečlani izrazi. Priložnom se oznakom mjesta označuje prostor na kojem se ili u vezi s kojim se odvija radnja označena predikatom (usp. *ibid*: 307). U analiziranome se mjesnom govoru ona može ostvariti jednočlano besprijedložnim lokativom: *Môj muž je đilau Zăgrebu.* ili akuzativom: *I opăla jă grăbu.* Znatno su češći višečlani ostvaraji, najčešće u obliku prijedložnog lokativa: *Kîncîla se je f kûtu kîta;* genitiva: *Dôšli smo domôm zi škôle.* ili instrumentala: *Unda smų sî skûpa jîli za jednîm stolôm.* Priložna oznaka mjesta može se ostvariti i svezom *čez* + (pridjev) + imenica: *Jă sam išla na štălu, čez măli oblôček, gledêt gdă mî bu doněsla knîgu da bûm jă čîtala; Čěz gôru se je išlo Zăgreb.* Službu priložne oznake vrši i prijedložni akuzativ: *Idem jă na svădbu, vîdim ja tăm dëčka jednôga, băš mi se dopăda; Hvēčer se je išlo nazâj na kôla i išlo se je k dëčku.* U prvom se primjeru uočava i jednočlani ostvaraj priložne oznake mjesta prilogom *tăm.* Druga izdvojena rečenica donosi ostvaraj priložne oznake mjesta prijedložnim dativom (*k dëčku*) te jednočlani ostvaraj priložne oznake vremena vremenskim prilogom *hvêčer.* Priložnom se oznakom vremena „određuje vrijeme odvijanja radnje označene predikatom“ (*ibid*: 307). Službu priložne oznake vremena u zdenačkome govoru vrše vremenski prilozi: *Bôri su pòkle kešnîje dôšli.*³ Priložna se oznaka vremena u analiziranome mjesnom idiomu višečlano često ostvaruje kao prijedložni lokativ: *Nî bîlo mēsa v kēdnu; I jûhă je bîla v nedîlu.* Vremenske se okolnosti radnje opisane predikatom u Zdencima Brdovečkim mogu pobliže označiti i raznim oblicima temporalnoga akuzativa: *Săki jēsen se je nabrălo dôsta pûno păžuļa; Unda je un četîri kēdne odzîvău h cîrkvi; Săki pētêk je bîu post; Gôdinu/lîto dăn je đilau Zăgrebu.* Priložna se oznaka načina u zdenačkome govoru ostvaruje prilogom: *Korîto se je porînilo navdôl i tăk smo se săjkăli.* Priložna se oznaka namjene (svrhe) u mjesnome govoru Zdenaca Brdovečkih ostvaruje kao sveza prijedloga *za* i imenice u akuzativu: *Imăli smų knîge, za latînicu i za račûn; Dîlala sam kolăče za svêtkê.* U razmatranome je organskom idiomu zastupljena i priložna oznaka količine, koja se realizira prilogom količine: *Pûno mēsa nî se jîlo; Mălo se je spălo.* Priložna se oznaka društva ostvaruje prijedložnim instrumentalom: *I îdu măma i tăta na svădbu*

³ U zdenačkome se govoru vrijeme može izraziti i hipotaksom (vremenskom klauzom): *Onda se ta pēpeu đîu gôri nă tu plăftu, pòlik se je na kotlû grējala vodă i gdă je kîpîla, livăla se je gôri, tăk đugo dôk je văn išla vêč žûta vîdlo se da je prěšla zamazîna.*

i sàd na svâdbu ìdem i ja z màmun i s tàtum. Uočava se i ostvaraj priložne oznake društva u obliku imenice kojom se inače označava neživo: *Věč kàd sam studîrala, vjûtro smo îšle màma i jâ u pêt u Zâgreb, z màhunami, na plâc*. Zanimljivo je ovdje napomenuti da se radi o iskazu mlađe, obrazovanije informantice, što utječe na neke fonološke, morfološke i leksičke no ne i sintaktičke značajke njezina govora.

4. 2. Nesamostalni (sekundarni) članovi rečeničnoga ustrojstva

4. 2. 1. Atribut

Atribut je riječ koja se pridijeva, pridodaje imenskoj riječi da je po čemu odredi (ponajprije po kakvu svojstvu), a naziv mu dolazi od latinske riječi *attributum* koja znači ‘ono što se se pridijeva’, ‘što je pridodano čemu drugom’ (usp. Silić, Pranjović 2007: 309). Taj se član rečeničnoga ustrojstva s imenicom kojoj biva pridodan može i ne mora slagati u rodu, boju i padežu – može s njom biti sročan ili nesročan (usp. *ibid*: 309). U mjesnom se govoru Zdenaca Brdovečkih atributi ostvaruju na oba navedena načina. Najčešći je ostvaraj atributa u razmatranome govoru sročna sveza pridjeva i imenice, u kojoj atribut stoji ispred imenice čija svojstva poblizje označuje (*drivêne dâškice, drivêna pàrenica, glîboka vodà, kisêlo zêļe, debêli štò"fi*). Sročni se atribut kao sveza imenice i pridjeva u razmatranome organskom idiomu ostvaruje i inverzno: *Metàlo se je bombôni zamòtani tère su decà dòk je dõšou pòp pojîli, metàli su se lîcitariski sřca, jâbuke, sîtnije, crvêne*. Sročni se atribut u analiziranome govoru može izreći i brojem jedan (u značenju *neki*), koji u tom slučaju preuzima ulogu neodređenog člana, a slične su sklonosti u ranijim istraživanjima primijećene i u hrvatskom standardnom jeziku te u nekima od ostalih slavenskih jezika (usp. npr. Belaj, Matovac 2015: 9): *Tô je bîu jen rukâf ot Sâvè*. U tom primjeru uočavamo i ostvaraj nesročnoga atributa svezom prijedloga i imenice, što je najčešći način realizacije ove atributne vrste u promatranom mjesnom govoru.

4.2.2. Apozicija

Slično atributu, apozicija je „ono što je priloženo, dodano, postavljeno uza što“. Nesamostalni je to član rečeničnoga ustrojstva koji se od sročnoga atributa razlikuje po tome što se može ostvariti samo imenicom, a od nesročnoga po tome što je s imenicom na koju se odnosi u sročnom odnosu (usp. Silić, Pranjović 2007: 313). Apozicija se u zdenačkome govoru realizira rijetko, ponajprije u iskazima mlađih govornika: *Onda je òn i tù sÿseda Nèna, ònda su mène učili pîsati i čîtati, s četri lîta*. U promatranome se mjesnom govoru apozicija može ostvariti i u višečlanim toponimima sastavljenima od dvaju imenica: *Unda kàd smo îšli ze škôle jempût, îšli smo na Šÿder gràbu*.

5. FRAZEMI KAO ČLANOVI REČENIČNOG USTROJSTVA

U analiziranom se govoru realiziraju predikatni i atributni frazemi, a uočiti se mogu i rijetki ostvaraji frazema koji u rečeničnome ustrojstvu preuzimaju ulogu priložnih oznaka. Frazemi se u diskurz mogu uključiti samostalno ili uklopljeni u druge rečenice. Samostalno ostvareni frazemi ne mogu se promatrati kao nositelji uloge nekog od članova rečeničnoga ustrojstva, pa o takvim realizacijama neće biti riječi. Kada želi eufemistički izraziti nepovoljnost neke situacije ili stanja, informant će to vrlo često učiniti frazemom *nî bāš bīlo Bôg znà kàj*, koji će u rečenici preuzeti ulogu atributa: *Mojè djetînjstvo nî baš bīlo Bôg znà kàj*.⁴ Isti se frazem u govoru Zdenaca Brdovečkih može ostvariti i u službi priložne oznake količine, kad se želi naglasiti da se radnja vršila vrlo oskudno: *Jèdan drüğome bāš da smo pomāgāli, nīsmò Bôg znà kàj*. Kad se želi istaknuti snažna pozitivna emotivna obojenost pojedinog događaja opisanog ranije u iskazu, koristi se frazem *mīslili (smo) da je drāgi Bôg dōšou z nēba*, koji preuzima ulogu predikata: *Kad je tēček mōj donēsou rādio s Trstenīka, to smo mīslili da je drāgi Bôg dōšou z nēba*. U govoru je prisutan i frazem *sīmte-tāmte*, koji se može ostvariti i kao *sīm-tām*: *Tāk sam si nāšla jednū simpātiju, mālò se zagledāvāli, sīmte-tāmte... I tāk mālò po mālò, plēsali sīm-tām i ròdila se nēkakva ljūbav...* Postavljanjem priloškog frazema *sīmte-tāmte* u službu priložne oznake načina želi se implicirati način ostvarivanja kontakta, a iz istoga se razloga inačica ovoga frazema s istom sintaktičkom službom javlja i nekoliko riječi dalje (*sīm-tām*). U nastavak iskaza inkorporira se još jedna priloška frazemska sintagma (*mālò po mālò*), također u službi priložne oznake načina. Navedeni se frazem može tumačiti i kao realizacija priložne oznake vremena. Osobitu dobrodušnost svoga prijatelja, poznanika ili člana obitelji Zdenčan će istaknuti frazemom *Bôžji čovīk*, koji se u rečenicu najčešće ugrađuje kao dio imenskoga predikata u prošlom ili sadašnjem vremenu. Upotreba je ovoga frazema u navedenoj sintaktičkoj ulozi najčešća u perfektivnom obliku, kad se govori o preminuloj bliskoj osobi: *Mojèm tāti su rēkli da je on Bôžji čovīk*. U ulozi imenskoga predikata u sličnom se kontekstu često upotrebljava i frazem (*biti*) *prī Bògecu: Vālda je prī Bògecu gōri*.

⁴ Jekavska realizacija jata u ovome iskazu mlađe informantice najvjerojatnije je rezultat utjecaja obrazovanja i hrvatskoga standardnoga jezika na njezin zavičajni idiom.

6. LEKSIK GOVORA ZDENACA BRDOVEČKIH

Sintaktička jezična razina snažno interferira s ostalim jezičnim razinama, a osobito sa semantičkom razinom sustava koji se želi prikazati. Budući da su leksemi osnovni nositelji značenja u svakome jezičnome sustavu, korisno je nakon prikaza sintaktičkih značajki mjesnoga govora Zdenaca Brdovečkih razložiti i opisati neke leksičke značajke razmatranoga mjesnoga govora. Zbog preglednosti i sustavnosti prikaza, leksemi izdvojeni iz transkribiranih zapisa govora najprije će biti razvrstani i opisani po dominantnim semantičkim područjima (poljoprivredni leksik, leksik vezan za kuću, domaćinstvo, odijevanje i odjeću, rodbinski leksik te leksik vezan za običaje i način života), a zatim će biti riječi o porijeklu leksičkoga fonda zdenačkoga govora.

6. 1. Poljoprivredni leksik

Sve do unazad nekoliko desetljeća život i djelovanje većine stanovnika Zdenaca Brdovečkih bili su usmjereni na poljoprivredu. Zdenčani su većinu svoga vremena posvećivali obradi polja, uzgoju ratarskih i povrtlarskih kultura te peradi i sitne stoke, a mnogima je od njih utržak koji bi ostvarili prodajom svojih životinja i proizvoda bio najznačajniji izvor prihoda. Usmjerenost stanovništva na navedene grane poljoprivrede snažno se zadržala i danas iako je znatno potisnuta usmjerenošću mlađeg radno sposobnog stanovništva na rad u raznim djelatnostima u nedalekom gradu Zagrebu. Leksemi iz ovog značenjskog područja u analiziranom su korpusu zastupljeniji od leksema iz ostalih semantičkih sfera.

6. 1. 1. Obrada zemlje, priprema sijena, uzgoj ratarskih i povrtlarskih kultura

Naseljeni i nenaseljeni dio Zdenaca Brdovečkih obiluje travnatim površinama koje, ovisno o svome položaju, vrše različite namjene, noseći pritom različite nazive. Svaka veća travnata površina koja se nalazi u prostoru naselja naziva se *ledīna*, a može služiti za dječju igru ili kolektivna događanja, poput zajedničkih seoskih proslava. Ako se nalazi izvan naseljenog dijela Zdenaca, *ledīna* se koristi za ratarstvo, povrtlarstvo, ishranu ili ispašu stoke. U tom ju je slučaju nužno ispravno pripremiti za buduću namjenu. Ta se priprema danas najčešće vrši traktorima i ostalim poljoprivrednim strojevima, što nas lišava leksički zanimljivih oblika, no sve do sedamdesetih godina prošloga stoljeća priprema i obrada poljoprivredne površine vršila se ručno pomoću alata i stoke, pa većina starijih i sredovječnih govornika još čuva dijalektološki vrijedne leksičke oblike koji to opisuju.

Ako se *ledīnu* odlučilo koristiti za ratarstvo ili povrtlarstvo, njezina je priprema bila znatno dugotrajnija i složenija. U kasnu se jesen na *ledīnu* kolima dopremao *gnòj* od kojega su se po budućoj obrađivoj površini ravnomjerno slagale *gamùle* 'hrpe gnoja'. Nakon gnojenja,

zemlja je bila spremna za daljnju obradu, koja je redovito započinjala oranjem izvršenim *hčetverīci*, tj. uz pomoć četiriju krava. Jednoj se od njih na vrat stavio *jarmīček* ‘okvir u koji se upreže tegleća marva; jaram’, na koji se spajao *dobrò zrâšpan plūk* ‘dobro naoštren plug’. Nakon oranja, trebalo je z *brânami* ‘poljoprivredno oruđe za usitnjavanje zemlje koje vuče krava ili konj’ razrahliti i usitniti gornji sloj zemlje. Na izoranu zemlju se *zi sijãčom*, ‘poljoprivredno oruđe za sijanje sjemena’ koju je također vukla krava, zasijala odabrana poljoprivredna kultura. Sijala se najčešće *šenīca* ‘pšenica’ ili *korūza* ‘kukuruz’, a ponekad i *lūk*, *mêrlin* ‘mrkva’, *šalâta* ‘zelena salata’, *pãžuļ* ‘grah’ ili *rīpa* ‘repa’, koji su najčešće ipak sijani u vrt u neposrednoj blizini kuće. *Ledīna* na koju je zasijana poljoprivredna kultura naziva se *pòļe*. Ako se na *pòļe* zasijala *šenīca*, poljoprivredni radovi nisu bili potrebni sve do žetve, a stabiljke pšenice često su se sušile da bi se dobila *slâma* koja se koristila za mnoge namjene, primjerice kao podloga za spavanje ljudima ili životinjama. Ako se pak zasijala *korūza*, sijanje je bilo tek jedan u nizu poljoprivrednih radova potrebnih da kukuruz pravilno izraste i obilno rodi. Nakon sijanja, kad bi kukuruz djelomično izrastao, trebalo je z *drapãčem* ‘vrsta poljoprivrednog oruđa za uklanjanje korova’ *zdrapât drãč* ‘iščupati korov’, a zatim kukuruz *okopât* da bi mogao nastaviti nesmetano rasti i dozrijevati.

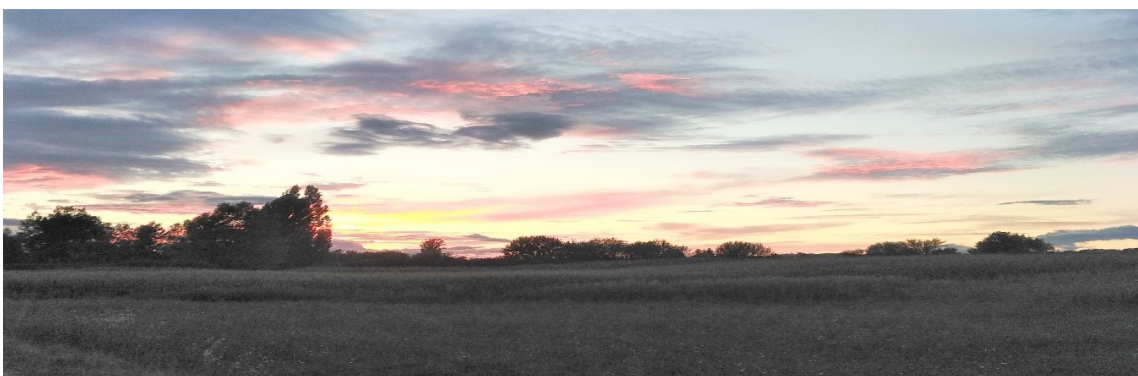

Slika 2. Polje kukuruza u Zdencima Brdovečkim (foto: Valentina Jandrašek)

Zreli kukuruz bilo je potrebno *mlâtiti* ‘istresati zrnje udarajući mlatilom; vrći’, nakon čega se *na kòli* dopremao do kuće, tj. dvorišta, gdje se ručno vršila *lupâtva* ‘odvajanje vanjskih listova od klipa kukuruza’. Kukuruz spreman za stočnu hranu spremao se, a sprema se i danas, u *koružjãk* ‘spremište za kukuruz’. Zrnje, i tada i danas, služi za ishranu stoke, *korūznica* ‘kukuruzovina’

za *štràju* ‘prostirka ispod stoke’, a pokoji *štrūčèk* ‘klip kukuruza s kojeg je skinuto zrnje’ za *kūrit* ‘ložiti’ u hladnijim danima.

Ledīnu koju se željelo koristiti za ishranu i/ili ispašu stoke bilo je znatno lakše obrađivati. Ponekad se na nju jednostavno dovodila *žīvad* ‘domaća perad i stoka’ na *pàšu* ‘ispaša’, no takva se *ledīna* najčešće koristila kao izvor sijena i *zelēja* ‘razno samoniklo bilje i trava koji se upotrebljavaju kao stočna hrana’ za stoku. Da bi *mējèn* ‘sijeno’, koji mlađi govornici nazivaju *sēno*, bio kvalitetan, najprije je bilo potrebno dobro *otkovàt kosù* ‘posebnom tehnikom ručno nabrusiti kosu’, i svaki *žlāk* ‘otkos’ pažljivo *pokosīt*. Pokošenu je travu trebalo *restēpst* ‘ravnomojerno rasporediti po njivi’ da bi se buduće sijeno moglo dobro *posušīt*. Posušenu je travu bilo potrebno *zgrnīt (pibrāt)* ‘sakupiti na veliku hrpu na sredini njive’, za što su se koristile *zubàče* ‘grablje’ a zatim se moralo napraviti *ràstave* ‘veće hrpe sijena spremne za transport i upotrebu’. Ako su vremenske prilike bile povoljne, radnik je u ruke hvatao *rògļe* ‘vile’ pomoću kojih se *sēno metàlo* ‘stavljalo’ na *kōla* i dovozilo u dvorište, gdje se od sijena strpljivo slagao jedan po jedan *kopič* ‘stog’. Ako su pak radnici na polju nakon slaganja *rastàva* vidjeli da se (nebo) počelo *grđīt* ‘oblačiti’, *kopiči* su se slagali već na polju da bi se osušeno sijeno zaštitilo od kiše. Svaki je *kopič* bio svezan *zi šòpom* ‘čvrsti dio slame’, a u sredini je imao *svôru* ‘visoki, debeli, drveni štap koji se stavlja u sredinu stoga sijena da bi ga učvrstio’. Osim ovoga, leksem *svôra* označava i gredu koja povezuje prednji i stražnji dio kola, a osim nje, važnu ulogu pri prevoženju sijena na kolima imala je i *līpča* ‘deblja oblica oko dva metra duža od duljine kola kojom se učvršćuje sijeno na kolima’ te *lōjtra* ‘ljestve’, koja se također vozila sa strane na kolima da bi spriječila ispadanje sijena.

Slika 3. *Ledina* za ispašu stoke i uzgoj sijena u Zdencima Brdovečkim (foto: Valentina Jandrašek)

6. 1. 2. Uzgoj i ishrana domaćih životinja

Tako pripremljenim sijenom, najčešće se hranila *kràva*, *telíca* ‘žensko tele’ ili *télek* ‘muško tele’, a manje kvalitetni *mějèn* koristio se, uz *slàmu* i *korùznicu*, i kao *štràja* da bi *štàla* ‘staja’ bila ugodna za boravak stoke. Osim krupne stoke, zdenačka su dvorišta najčešće nastanjivali, a nastanjuju i danas: *pìcek* ‘pile’, *kòkoš*, *kòkot* ‘pijetao’, *ràca* ‘patka’ i *gùska* smješteni u *ograjěnac* ‘ograđeni prostor na otvorenom u kojemu se drži domaća perad’, te *pàjcek* ‘prase’ koji se smješta u *kotěc* ‘nastamba za svinje’. Kad stoka uzraste dovoljno da postane sredstvom ljudske ishrane, ona se *tùče* ili *kòlje*, što se zove *kolíje* ili *klajè*, a isti se leksem koristi i za događaje vezane za usmrćivanje svinje i skladištenje njezina mesa. Za razliku od stoke i svinje, za čije se usmrćivanje u svrhu ljudske ishrane koriste izrazi *tùč* ili *(za)klàt*, za usmrćivanje peradi u svrhu ljudske ishrane koristi se samo izraz *(za)klàt*.

6. 2. Leksik vezan za kuću, domaćinstvo, odijevanje i odjeću

Osim na poljoprivredu i stočarstvo, život i ljudsko djelovanje u Zdencima su Brdovečkim, kao i u većini hrvatskih ruralnih sredina, usmjereni na kuću, okućnicu i domaćinstvo općenito. U prošlosti, a i danas, prosječni Zdenčan mnogo vremena provodi u svojoj *hži* ili na *dvorišću*, baveći se poslovima vezanim za vođenje i održavanje domaćinstva ili jednostavno uživajući u trenucima dokolice, pa prikupljena građa obiluje i leksemima iz ovoga značenjskoga područja. Briga oko šivanja (nabavke) i održavanja odjevnih predmeta jedna je od važnih sastavnica djelatnosti vezanih za vođenje domaćinstva, pa se u ovome potpoglavlju opisuje i najzastupljeniji leksik zdenačkoga govora vezan za odijevanje i odjeću.

6. 2. 1. Kuća i okućnica

Do početka dvadesetoga stoljeća, većinu zdenačkih kuća prekrivao je *šòp* ‘slamnati krov seoske kuće’, dok danas krovove prekriva *críp* ‘crijep’. Ispod krova, kao zaštita od kišnice, nalazi se *strèha* ‘krajnji dio krova koji prelazi vanjske zidove kuće i štiti ih od oborina’, a iz kuće se gleda kroz *oblòk* ‘prozor’, koji se u spontanome govoru, tipično za kajkavski idiom, bez obzira na svoju stvarnu veličinu, često zamjenjuje umanjeničkim oblikom *oblòček*. Na *oblòku* se redovito nalazi *fèrunga* ‘zavjesa’. Ispred svakog zdenačkog *dvorišća* nalazi se *cìsta* ‘cesta’, a granicu između nje kao javnog i dvorišta kao privatnog posjeda čini *lisa* ‘dvorišna vrata’. Svi poslovi vezani za bavljenje seoskim gospodarstvom (poljoprivredom, stočarstvom, radom u kući i oko nje) označuju se glagolskom imenicom *gospodāreje*, a pomoću njih se može zaraditi *pñeze* (*nòfce*) ‘novac’. Dio proizvoda proizvednih *gospodārejem* nosi se na *plàc* ‘tržnica’ na prodaju, dok se dio koristi za osobne potrebe.

6. 2. 2. Kuhinja i kulinarstvo

Prehrambene navike stanovnika Zdenaca Brdovečkih također su vrelom različitih leksičkih oblika. *Špòret* ‘štednjak’ na kojemu se kuha *jìlo* ‘hrana’ najkorišteniji je predmet u svakoj tradicionalnoj zdenačkoj kuhinji. Na *špòretu* se, u prošlosti i danas, često kuha *čùšpajz* ‘varivo’ za čiju se pripremu koriste razne vrste povrća, najčešće *pàžuľ* ‘grah’ ili *rìpa* ‘repa’. Za svaki dobar *čùšpajz*, nužno je najprije dobro (*z*)*dìnstat* ‘pirjati’ luk, a *râjgla* ‘lonac’ s gotovim *čùšpajzom* prazni se pomoću *šëfļe* ‘zaimača’ kojom se jelo stavlja u *tajîr* ‘tanjur’. Povrće, najčešće grah, može se i *apšmâlcat* ‘pržiti’, dok će se meso ipak najčešće *spëč* ‘ispeći’, pri čemu se koristi *rô(u)* ‘pećnica’ i *pròtván* ‘lim za pečenje’. Prije pripreme meso je potrebno staviti u *rāsòl*. Tradicionalno, u Zdenčima se jedu i suhomesnati proizvodi (primjerice *špëk*) koji se suše kod kuće, najčešće na tavanu. Takvi su proizvodi u prošlosti nerijetko bili metom proždrljive djece, čime bi cijela obitelj ostala bez velike količine hrane, pa se djeci govorilo da na tavanu od sredine *stùdenog* žive *kvâtre* koje će im *poglodàt* kosti ako se približe tavanu (i sušenome mesu). *Kvâtre* bi, naravno, odseljivale s tavana zajedno sa sušenim mesom – u *svîbju mîsecu*. Osim glavnih jela, važan su dio prehrane Zdenčana i deserti. U prošlosti, to su najčešće bili kolači od vučena i dizana tijesta, a većina ih se, uz ostale slastice, priprema i danas. U svečanijim će se prilikama na zdenačkome stolu naći *orihjâčã*, *makovjâčã*, *kùglof*, *sîrni kolâč* ili *gîbanica*, koju stariji govornici nazivaju *tênki kolâč*. Kao nadjev za savijače najčešće se koristi *višja*, *čerišja* ili *jâbuka*. Za pripremu dizanoga tijesta koristi se *gërma* ‘kvasac’, koju stariji Zdenčani nazivaju *kvâs*. Uz ovakav način prehrane, vrlo je teško biti *šîrkļav* ‘mršav’, ali ako se to kome ipak dogodi, svaki će mu dobronamjeran, stariji i mlađi, sumještanim reći da se mora *oporàvit* ‘udebljati’. Kao zaštita *oprâve* ‘odjeća’ od raznih vrsta *zamazîne* ‘prljavština’ tijekom kuhanja koristi se *fërtun* ‘pregača’.

6. 2. 3. Spavaća soba, odijevanje i odjeća

Osim kuhinje, važno mjesto u svakoj (zdenačkoj) kući zauzima i spavaća soba u kojoj središnje mjesto zauzima krevet, koji stariji govornici dosljedno označuju leksemom *pòstela*, a mlađi imenicom *krèvet*. Na *pòsteli* se redovito nalaze *vâjkuš*, koji mlađi govornici nazivaju *jàstuk*, i *plàfta*, dok se u hladnijim mjesecima za prekrivanje koristi deka ili *poplùn*. U spavaćoj se sobi redovito nalazi i *ormâr u* kojemu se nalazi *oprâva* ‘odjeća’, a kod starijih se govornika čuje izraz *rubjê*. Gornji dio tijela prekriva *mâjca* ili *rubâčã* ‘košulja’, a donji *hlâčë* koje imaju *hlâčnice* ‘nogavice’. Ispod *hlâčã* nose se *gâčë*. U zimskim mjesecima noge griju *štò"fi*, koje mlađi govornici zovu *čarape*. *Bàbe* ‘žene’ i *dëkle (pùce)* ‘djevojke’, često nose i *šòs* ‘suknja’ ili *kîklju* ‘haljina’. Mlađi govornici ne čuvaju lekseme *dëkla* i *bàba*. Kad se želi okupati u jezeru,

rijeci ili moru, žena odijeva *bàdekostīm* ‘kupaći kostim’, koji mlađi govornici nazivaju *bàdič*, a na dan vjenčanja njezino tijelo prekriva *belīna* ‘vjenčanica’. Mlađi govornici koriste leksem *belīna*, ali ga često zamjenjuju oblikom *vinčānica*. Sva odjeća koja se nosi u svečanim prilikama naziva se *svetàja oprāva*, a mnoge od tih odjevnih predmeta, u prošlosti češće, ali ponekad i danas, po mjeri šiva *šnājderica* ‘krojačica’. Leksem *svetàja oprāva* upotrebljavaju samo stariji govornici.

Slika 4. Zdenačke *pučice* u *kikljicama* 1950-ih (izvor: osobni fotoalbum Dragice Hulina)

6. 3. Rodbinski leksik

Nakon izdvajanja i opisa leksema vezanih za kuću i domaćinstvo, kao prostora obiteljskog i rodbinskog, korisno je izdvojiti i leksičke oblike koji opisuju rodbinske odnose. Leksemi iz ovoga značenjskoga područja najmanje su zastupljeni u prikupljenoj građi, no dovoljno su brojni da pokažu kojim leksičkim oblicima Zdenčani označuju i opisuju najbližije rodbinske odnose.

Primarnu obitelj čine *mūž* i *žēna* koji, nakon što im se *narodī dīte* (*čēr*, *sīn*) postaju *māma* i *tāta*. Njih dvoje zajedno dijete naziva *stārci*. Djeca istih roditelja jedno su drugome *brāt* (*būraz*) ili *sestrā*, dok su potomci koje braća i sestre tijekom života steknu u novoosnovanim obiteljima jedno drugome *brātič* i/ili *sestrična*. Izraz *būraz* koriste i stariji i mlađi govornici, ali ga mlađi često zamjenjuju leksemom *brāt*. Majčine i očeve roditelje mlađi Zdenčani nazivaju *bāka* i *dīda*, dok stariji dosljedno čuvaju oblike *stāra māma* i *stāri tāta* (*stāri*). Očev brat naziva se *strīc*, a majčin *vūjča*. Stričeva je supruga *strīna*, a vūjčina *vūjna*. Majčina i/ili očeva sestra

označava se leksemom *těta*, a njezin je suprug *těček*. Sinovljeva supruga naziva se *snahà*, a kćerin je suprug *zět*. *Tâst* je suprugin otac, a *pùnica* njezina majka. Suprugovi su roditelji *svěkar* i *svekřva*. Suprugov i(li) suprugin brat te suprug suprugove sestre naziva se *šôgor* ili *dřiver*. Suprugova i(li) suprugina sestra te supruga suprugina i(li) suprugova brata zove se *šogòrica* ili *nevřsta*. Lekseme *dřiver* i *nevřsta* upotrebljavaju samo stariji govornici.

6. 4. Leksik vezan za običaje i način života

Budući da su razgovori sa svim informantima vođeni o temama iz svakodnevnoga života, građa prikupljena terenskim istraživanjem obiluje leksičkim oblicima koji opisuju prototipni pojedinačni i kolektivni životni ciklus stanovnika Zdenaca Brdovečkih – njihovo rađanje, odrastanje, osnivanje obitelji te običaje koji se vezuju za kraj ljudskoga života, kao i uobičajene pojedinačne i kolektivne načine ispunjavanja slobodnoga vremena. Dio leksema razloženih u ovome potpoglavlju opisuje radnje i običaje koji žive još samo u sjećanju starijih Zdenčana, no većina izdvojenih leksema opisuje suvremenu izvanjezičnu stvarnost, noseći, osim jezične, i snažnu etnološko-kulturnu vrijednost.

Rođenje djeteta posebno je važan događaj za svaku obitelj, pa kad se *narodí dđte* treba organizirati *fěštu* ‘zabava’. Radost je velika i kad se rodi *čěr*, ali rođenje sina dočekuje se još radosnije jer se smatra da se zbog njegova rođenja neće prekinuti obiteljska loza tj. *zatrřt/zatrřt přezime*. Nakon povratka majke i novorođenčeta kući iz rodilišta, obiteljski prijatelji i susjedi dolaze *pňnos nosřti* ‘donijeti darove povodom rođenja djeteta’. Novorođenče je poželjno najkasnije nekoliko mjeseci nakon rođenja *na křst nosřti* ‘krstiti’. Prije toga, roditelji dolaze *kůme prosřt* ‘zamoliti kumstvo’ u kuću onoga koga su odabrali da bude krsni kum njihovu djetetu, a isti se običaj od *starřne* ‘davnina’ *obnãša* ‘poštovati’ i prije *fěrme* ‘sveta potvrda’ ako na njoj djetetu ne kumuje isti kum kao na krštenju. Kad *běba* poraste, ona postaje *dřtě* i počinje se *mřtit* ‘igrati’. Termin *běba* koriste mlađi i stariji govornici. Sve do kraja prošloga stoljeća, u proljetnim, a osobito u ljetnim mjesecima, djeca su se voljela *čřrat* ‘igrati školice’ na *cřsti* ili se *křpat* na *sřunčari* ‘jezero nastalo iskapanjem šljunka’, gdje su učila *plãvat* ‘plivati’ koristeći *šlãuf* ‘pojas na napuhavanje’. Igra na tvrdoj površini često je uzrokovala pokoju *znaměнку* ‘ožiljak’, ali i uspomene koje se mora *zapamětit* ‘upamtiti’. Osim u ovome značenju, imenica *znaměнка* upotrebljava se u značenju ‘madež’. Mlađi govornici leksem *zapamětit* zamjenjuju izrazom *zapãmtit*. Večeri kasnoga ljeta djeca, ali i starije generacije, i danas često provode uz pokoju *pecãk*, ‘klip kukuruza za kuhanje ili pečenje’, a iako se *sřunčara* više ne koristi za kupanje, intenzivno se upotrebljava za *ribičřju* ‘ribolov’, kao jednu od omiljenih opuštajućih aktivnosti (muškaraca) svih dobnih skupina.

Na *ribičiju* se često ide i na obližnju rijeku Savu, koja se u prošlosti koristila i za kupanje te pranje rublja.

Slika 5. Rijeka Sava u blizini Zdenaca Brdovečkih (foto: Zdravko Hulina)

Jesen donese i mnogo kiše, pa tada Zdenčanima često treba *hambrêla*, koju mlađi govornici često nazivaju i *kišobran*. U zimske dane, djeca se vole *saĵkàt* ‘sanjkati’, a starije se generacije mještana sjećaju i vremena kada se u dugim zimskim večerima moralo *pêrje čĥàt* ‘pripremati perje za izradu predmeta od njega’. Jedno *lĭto* ‘godina’ sastavljeno je od dvanaest *misêc* u čijem nazivlju stariji i mlađi govornici čuvaju hrvatske oblike (*sêčãĵ, vèĵlača, ôžulak, trãvaĵ, svĭbaĵ, lĭpaĵ, sĕrpaĵ, kôlovoz, rûĵaĵ, lĭstopat, stûdeni, prôsĭnac*). Ciklus od sedam uzastopnih dana naziva se *kêden* ‘tjedan’, a čine ga: *pondêĵlak, tôrĵk, srĭda, četĕrtak, pêtak, subôta i nedĭĵla*. U *nedĭĵlu*, kao i na *svêtek* ‘svetkovina’ ide se k *mãši* ‘na misu’ koju u *çĭrkvi* ‘crkva’ slavi *pòp* ‘svećenik’. Osim za *mãšu, kĕst* i *fêrmu*, prosječni Zdenčan *popã* treba i za *spòvet* ‘ispovijed’, *vinčãĵe* ‘vjenčanje’ i *sprêvòt* ‘sprovod’. I dok je *sprêvòt* vrlo tužan obred na kojemu se pokapa *mrtvãc*, a nakon kojega slijedi *karmĭna* ‘gozba u čast pokojnika’, *vinčãĵe* je svim Zdenčanima koji su u braku dan kojeg se dugo (i najčešće radosno) sjećaju. No, da bi do *vinčãĵa* došlo, *pùca* i *dêčĵko* se najprije trebaju upoznati, što se u nedavnoj prošlosti nerijetko događalo u *gostiôni* ‘kafić’, koja je mladima bila jedino mjesto za izlazak u njihovu selu. U značenju ‘kafić’ osim leksema *gostiôna*, čuje se, osobito kod mlađih govornika i oblik *birtĭĵa*. Nakon upoznavanja, *pùca* i *dêčĵko* se kratko *zagledãvãĵu* ‘očijukati’, a nakon nekoga vremena slijede *snubòki* ‘zaruke’. Do prije šezdesetak godina *dêčĵko* je *pùcu* dolazio *snûbĭt* ‘prostiti’ u njezinu

kuću, a tome su redovito prethodili *vūgledi* ‘običaj kojim se provjeravao miraz buduće mladenke’. Nakon što se odredi datum *vincããja*, u prošlosti i danas, najčešće se ide *popù* koji izvršava *zâpis* ‘zapisivanje (termina vjenčanja)’ te mora buduće vjenčanje neko vrijeme *odzīvāt* ‘oglašavati’ u župnim obavijestima nakon nedjeljne *mãše*. Na dan svoje *svâdbe*, *pūca* i *děčko* su *mlâdenci* (*mlâdenka* i *mlâdi*). Osim oblika *mlâdi*, osobito u govoru mlađih informanata, upotrebljava se i *mlâdenac*. *Svâdba* se, u prošlosti i danas, odvija u *sâli* ‘velika prostorija za priredbe’. Glavnu riječ na *svâdbi* ima *starešina* (*čãča domãci*) ‘stolovoditelj na svadbi’, a za dobru zabavu zaduženi su *muzikãnti* ‘svirači’ kojima se umjesto uobičajenog načinja plaćanja do prije pedesetak godina dijelio *halentrük* ‘novac sakupljen na svadbi za svirače’. Dan nakon vjenčanja, svatovi dolaze u dom novopečenih supružnika *cîpât govêdinu* ‘simbolična proslava gubitka nevinosti’, a ova se tradicija često *obnãša* i danas.

6. 5. Porijeklo leksičkoga fonda govora Zdenaca Brdovečkih

Leksički fond mjesnoga govora Zdenaca Brdovečkih sastavljen je od leksema različitoga porijekla, među kojima, u svim semantičkim područjima, prevladavaju oni u kojima se čuvaju stare slavenske osnove (*ledina*, *rãšòl*, *gìbanica*, *rubãča*, *lito*, *čovik*), a te se osnove čuvaju i u nazivima mjeseci u godini. U govoru su zastupljene i tipične sveslavenske i praslavenske posuđenice iz njemačkog jezika (*hiža*, *klêt*), a ista je osobitost uočena u još nekim starim hrvatskim govorima (usp. Celinić, Šimpraga 2008: 89). Govor je, tipično kajkavski, bogat germanizmima (*ãfinger*, *mêrlin*, *ãjfah*, *lójtra*, *ãjpideklin*, *pñezi*, *špòret*, *regëmãntlin*, *čũšpajz*, *sãft*, *ãjgemahtec*), a javlja se i poneki mađarizam (*oblòk*, *vãjkuš*, *betěžan*, *bòlta*, *bãba*, *fãčãk*, *fiškãl*, *lòpof*, *kũrtast*). Zdenački leksički fond sadrži i poneki orijentalizam (*bũraz*, *bobrìk*, *tãmburica*, *dučãn*, *kũsur*) te nekoliko leksema koji se javljaju i u slovenskome književnome jeziku (*kèden*, *plãvat*, *ròjsni dèn*, *kadìt*). U donjosutlanskoj je ikavici općenito uočena hipertrofija romanizama neuobičajena za kajkavski idiom, no u zdenačkome se govoru romanizmi uobičajeni za ostatak donjosutlanskih ikavskih govora najčešće zamjenjuju drugim oblicima, ponajprije germanizmima, pa umjesto oblika *štacũn* bilježimo *dučãn*, a tipični je donjosutlanski leksem *vagabũnd* zamijenjen oblikom *fakìn* (usp. Hanzir i dr. 2015: 7). Navedeni se oblici bilježe i u organskim idiomima gradova Zaprešića i Zagreba, koji su, zbog geografskog položaja mjesta (u nizini bliže gradovima) na zdenački govor utjecali snažnije nego na ostale donjosutlanske ikavske govore. U mjesnome govoru Zdenaca Brdovečkih zastupljeni su i leksemi tipični za govore svih triju hrvatskih narječja koji čuvaju staro jezično stanje (*iskãt*, *pòstela*). Izvorni leksički fond značajno je narušen podmaklom dobi izvornih govornika te utjecajem standardnog jezika i susjednih govora, pa se u govoru često javljaju

sinonimske dublete (*lito* i *gòdina*, *stàra màmà* i *bâka*, *gèrma* i *kvàs*). Zanimljivo je na kraju ovoga kratkoga prikaza porijekla zdenačkoga leksičkoga fonda istaknuti lokalizam *kvâtre* koji se u Zdencima javlja u značenju: ‘imaginarna bića čijom su navodnom prisutnošću ili mogućim dolaskom odrasli disciplinirali djecu’. U većini okolnih sela semantičko polje ovoga leksema pokriveno je leksemom *babarôga* ili ostalim značenski sličnim leksičkim oblicima (primjerice *còprnica*). Budući da su *kvâtre* zadužene za očuvanje hrane, tj. za to da se djeca (ljudi) neko vrijeme suzdrže od hrane, leksem za njihovo imenovanje preuzet je iz religijskoga (katoličkoga) semantičkoga područja, gdje se koristi u značenju: ‘dani u godini u kojima Crkva propisuje pokoru i post’. U jezičnoj se praksi ovaj izraz prestao intenzivno koristiti osamdesetih godina prošloga stoljeća, ali se u govoru pojedinih (starijih) govornika može čuti i danas. Suvremeni zdenački leksički inventar pokazuje i značajan utjecaj susjednih kajkavskih govora te hrvatskoga standardnoga jezika.

7. ZAKLJUČAK

Na temelju provedenog terenskog istraživanja, u radu su opisane osnovne značajke kajkavskoga govora Zdenaca Brdovečkih. Fonološki i morfološki sustav govora sadrži sličnosti sa susjednim kajkavskim govorima (očuvanje rotacizma u nekim oblicima glagola, nedostatak opreke č:ć i dž:đ, realizacija protetskih v i h, sinkretizam nekih padežnih oblika). U sintaksi analiziranog govora ostvaruju se samostalni (primarni) članovi rečeničnoga ustrojstva (predikat, subjekt, objekt i priložne oznake), dok su atribut i apozicija nesamostalni (sekundarni) članovi rečeničnog ustrojstva. Realizacije svih članova rečeničnog ustrojstva mogu biti jednočlane i višečlane. Na leksičkoj su razini također uočene sličnosti zdenačkoga govora sa susjednim kajkavskim govorima (primjerice mnogobrojnost germanizama). Generacijske razlike nisu primjetne na sintaktičkoj razini, ali su istaknute na leksičkoj. Mlađi govornici pojedine lekseme zamjenjuju standardnojezičnim oblicima (bùraz → bŕat, pòstela → krèvet), a neke oblicima tipičnima za susjedne kajkavske govore (kvàs → gèrma, dèkla → pùca). Pojedini su leksemi prestali biti dijelom aktivnoga leksika (svetàja opràva, kvàtre). Neovisno o promjenama koje su ga zahvatile, govor dobro čuva svoje značajke na svim razinama.

8. RJEČNIK

8.1. Uvodne napomene

Leksemi koji se donose u rječniku leksikografski su obrađeni te abecedno navedeni i uporabno rečenično oprimjereni. Većina je primjera izdvojena iz transkribiranih zvučnih zapisa razmatranoga mjesnog govora. Objašnjenja i manji dio primjera, koji su potvrđeni i u mjesnom govoru Zdenaca Brdovečkih, ali im potvrde nisu dane u analiziranim zvučnim zapisima, preuzeti su iz *Rječnika kajkavske donjosutlanske ikavice* te s *Hrvatskoga jezičnog portala*. Primjeri preuzeti iz *Rječnika* označeni su zvjezdicom. Nakon popisa odrednica, donosi se abecedni popis objašnjenih i oprimjerenih frazema.

Kratice:

m. – muški rod

ž. – ženski rod

s. – srednji rod

jd. – jednina

mn. – množina

sg. t. – singularia tantum

pl. t. – pluralia tantum

ob. – obično, uobičajeno

G – genitiv

pril. – prilog

prij. – prijedlog

prid. – pridjev

zamj. – zamjenica

zb. – zbirna imenica

gl. im. – glagolska imenica

prez. – prezent

prid. rad. – glagolski pridjev radni

prid. trp. – glagolski pridjev trpni

svrš. – svršeni glagol

nesvrš. – nesvršeni glagol

8. 2. Popis odrednica

apšmâlcâ svrš. [prez. jd. 1. apšmâlcam mn. 3. apšmâlcadu, prid. rad. jd. m. apšmâlcau prid. trp. jd. m. apšmâlcân, ž. apšmâlcana] – pržiti do mjere koju traži ono što se priređuje na poseban način; zapržiti (*Păžuļ se je jiu apšmâlcâni.*)

bâdaf pril. – bez nagrade ili naplate, besplatno; vrlo jeftino; bez učinka, uzalud (*Sê kâj dîlaš, sê ti je za bâdaf.**)

bâdekostîm m. [jd. G bâdekostîma, mn. G bâdekostîmof] – kupaci kostim (*F Trstu smo kupîli bâdekostîm.*)

bêba ž. [jd. G bêbe, mn. G bêbi(h)] – 1. novorođenče, 2. dojenče, 3. dječja igračka u obliku djeteta; lutka (*Nîsmu imâli bêbe, nêk su nâm dîlali bêbe s křpi.*)

belîna ž. [jd. G belîne, mn. G belîn(ih)] – odjevni predmet koji mladenka nosi na vjenčanju; vjenčanica (*Mlâdenka se preslikla z belîne.*)

betêžen prid. [ž. betêžna] – komu je zdravlje narušeno; bolestan (*Bîu je betêžen.*)

bicîklin m. [jd. G bicîklina, mn. G bicîklinof] – vozilo za jednu osobu s dva kotača, pokreće se potiskivanjem pedala, bicikl → picîklin (*I mâma me Brêžice vozîla z bicîklinom*)

brâjda ž. [jd. G brâjde, mn. G brâjdi] – oblik rasta vinove loze, brajda (*Hîu sam se počînit, pak sam se sêu pod brâjdu**)

brâna ž. [jd. G brâne, mn. G brâni] – oruđe za obradu (usitnjavanje) zemlje nakon oranja, razrahljuje i izravnavava gornji sloj (*Orâlo se je z brânami.*)

cêkar m. [jd. G cêkara, mn. G cêkarof] – pletena torba od komušine ili slame (*Nosîli su dîtê na křst h cêkaru.*)

cîrkva ž. [jd. G cîrkve, mn. G cîrkvi(h)] – posvećena zgrada u kojoj kršćani slave službu Božju, mole se i obavljaju vjerske obrede, crkva (*Vêncâli su se nêki h cîrkvi po strâni, po nôči.*)

cîsta ž. [jd. G cîste, mn. G cîsti(h)] – javna, prometna površina veće širine za vozila i pješake; cesta (*Igrâli smu se na cîsti.*)

cvrît nesvrš. [prez. jd. 1. cvrêm, mn. 3. cvrêjù/cvrêdù, prid. rad. jd. m. cvrîu, cvrîla] – topiti slaninu u mast (*H râjngli na špòrutu stâra mâma cvrêju mâst.**)

čāča domāči m. [jd. G čāče domāčeg, mn. G čāčih domāčih] – starješina na svadbi → starešina (Čāča domāči je biu kōji je govoriu kāj trēbate dīlati, kām trēbaju mlādenci it, kadā se mlādenka ide preslāčiti.)

čerišja ž. [jd. G čerišje, mn. G čerišji(h)] – šumsko drvo ili vočka iz porodice ruža; trešnja (Znali smu krast čerišje.)

čihāt nesvrš. [prez. jd. 1. čiham, mn. 3. čihaju/čihadu, prid. rad. jd. m. čihāu, prid. trp. jd. m. čihan, ž. čihana] – odvajati pera, pripramanti perje za izradu predmeta od njega (Unda su se skūpili mlādi, a i stāri, i čihālo se pērje na stolū.)

čūrat (se) nesvrš. [prez. jd. 1. čūram mn. 3. čūraju, prid. rad. jd. m. čūrau] – igrati dječju igru u kojoj se na nacrtanim kvadratima na tlu nogom gura kamenčić; igrati školice (Na cīsti smu se čūrali.)

čūšpajz m. [jd. čūšpajza G, mn G čūšpajzof] – ukuhano povrće, ob. kao prilog glavnom jelu; varivo (Puno se je jiu čūšpajz.)

dabōgdāu pril. – izriče dobru ili lošu želju (Dabōgdāu kāj bi se cīm prī oženū. *)

dāškica ž. umanj. [jd. G daškice, mn. G daškic] – mala daska, daščica (Jā i sestrična smu imāle ovāk drivēne dāškice, klečāle nā ti daskāj i plīlē.)

dēnes (denēs) pril. – 1. ovoga dana, u današnjem danu, danas, 2. u današnje vrijeme (Običaji su bīli līpši i bōlji ne kāj su dēnes.)

dīlat nesvrš. [prez. jd. 1. dīlam, mn. 3. dīlaju/dīladu, prid. rad. jd. m. dīlau] – 1. raditi, 2. biti zaposlen, baviti se nekom djelatnošću kao zanimanjem (Mōj mūž je dīlau Zāgrebu.)

dīnstat nesvrš. [prez. jd. 1. dīnstam mn. 3. dīnstadu, prid. rad. jd. m. dīnstaū prid. trp. jd. m. dīnstan, ž. dīnstana] – kuhati na pari ili na malo vode, pirjati (Nājprīje se je lūk dīnstaū.)

dīt svrš. [prez. jd. 1. dēnem, mn. 3. dēneju, imp. jd. 2. dēni, prid. rad. jd. m. dīu, dīla, prid. trp. jd. m. dīt, ž. dīta] – 1. položiti na neko mjesto, staviti, metnuti, 2. razg. pren. metnuti, umetnuti, uložiti, smjestiti, ubaciti (Dīli su se ožčice.)

dītē s. [jd. G ditēta, zb. N dicā, G dicē] – 1. čovjek od rođenja do puberteta, 2. sin ili kći prema roditeljima bez obzira na uzrast i dob, dijete (Dītē spī h zīpki. *)

dōl pril. – niže od neke ravnine koja se zamišlja kao srednja ili od ravnine na kojoj se stoji; dolje (smjer) → dōli (Rācicu smo hītile zrāk i gūsku h zrāk, opāla je dōli.)

domôm pril. – u smjeru kuće, kući, doma (*Dòšli smo domôm zi škôle, tàta i màma su nàs tûtkli fèst jer smo gùsku jednù zatamãnile.*)

dopãdat (se) nesvrš. [prez. jd. 1. dopãdam (se), mn. 3. dopãdaju/dopãdadu (se), prid. rad. jd. m. dopãu (se), ž. dopãla (se)] – svidjeti se komu, dopadati (se) (*Idem jã na svãdbu, vëdim ja tãm dèčka jednòga, bãš mi se dopãda.*)

dôvac m. [jd. G dôfca, mn. G dofcôf] – onaj komu je umrla supruga, udovac (*Dòst je dofcôf kaj živïju sãmi.* *)

drãč m. [jd. G drãča, mn. G dračôf] – samonikle biljke koje rastu u poljoprivrednim kulturama, korov (*Pòkle se je čupaü drãč.*)

drapãč m. [jd. G drapãča, mn. G drapãčof] – vrsta poljoprivrednog oruđa za uklanjanje korova (*Jèn je držau drapač, a nègdo je tïrau krãve.*)

drivën prid. [ž. drvivëna] – 1. a. koji je načinjen od drva, b. koji se sastoji od drva, koji čini drvo, 2. pren. a. koji je nalik drvu po tvrdoći, b. pren. koji nije okretan, koji je ukočen; nesnalazljiv (o osobi) drven, od drveta (*Unda je bïla sijãča drivëna.*)

drobnïna ž. [jd. G drobnïne, mn. G drobnïn] – unutarnji organi peradi i domaćih životinja; iznutrice (*Drobnïna se je kùhala.*)

dvorišče m. [jd. G dvorišča, mn. G dvorišćih] – ograđeni prostor oko zgrade; dvorište (*Posle prve bračne noći se je nasmètilo dvorišče zi slãmum.*)

fakîn m. [jd. G fakîna, mn. G fakînih] – onaj koji radi sitne nepodopštine; mangup (*Zdravko je biu fakîn.*)

fãlît (se) nesvrš. [prez. jd. 1. fãlim (se), mn. 3. fãliju/fãlidu (se), imp. jd. 2. fãli, prid. rad. jd. m. fãliu, prid. trp. jd. m. fãl(j)en, ž. fãl(j)ena] – hvaliti (se), isticati (čija) dobra svojstva ili osobine (*Fòrt se fãlidu kãj su bogãti.* *)

fërma ž. [jd. fërme G , mn. G fërmih] – sakrament vjerničke zrelosti u katoličanstvu, sveta potvrda; krizma (*Za fërmu se je dïlala zãbava.*)

fëšta ž. [jd. G fëšte, mn. G fëštih] – svečana priredba, zabava, veselje (*Za Vïdovo je navïk fëšta.*)

fërtun m. [jd. G fërtuna, mn. G fërtunof] – pregača (*Stãra màma je imãla šãri fërtun.*)

fèrunga ž. [jd. G fèrunge, mn G fèrung] – platno ili tkanina što visi na prozoru, ispred pozornice i sl. i štiti od pogleda, suvišna svjetla itd. ili služi kao ukras; zavjesa (*Stàra màma je šivàla fèrunge.*)

gàče m. pl. t. [G gâč] – donji dio muškog i ženskog rublja (*Mùški su f gâčami gâzili zêļe.*)

gamìlica ž. [jd. G gamìlice, mn. G gamìlic] – jednogodišnja ljekovita biljka iz porodice glavočika; kamilica (*Tutè je ràsla gamìlica.*)

gomùla ž. [jd. G gomùle, mn. G gomùlih] – hrpa gnoja kojom se gnojilo tlo prije sadnje nekih poljoprivrednih kultura (*Nàjprije se dilaju gàmule gnòja po ledìni.*)

gànc pril. – posve, u cijelosti (*Dòbìle smo gànc nòve cìpele.*)

gìbanica ž. [jd. G gìbanice, mn G gìbanic] – pečeno jelo od vučenog tijesta sa sirom, mlijekom i jajima; savijača (*Za Vuzèm se pèkla gìbanica.*)

glìbok prid. [ž. glìboka, odr. m. glìbòki] – 1. dubok, 2. koji je daleko ispod površine, 3. nizak po tonu → preglìbok (*Nì bìla glìboka vodà.*)

gòri pril. – gore → gòr (*Bìlo je kàj se gòri dìla svìčica i tàk na bòr obìsìlo.*)

gospodàreje s zb. [G gospodàreja] – bavljenje seoskim gospodarstvom: poljoprivredom, stočarstvom, radom u kući i oko nje (*Prijeli smų se gospodàreja.*)

gostiòna ž. [jd. G gostiòne, mn. G gostiòn(ih)] – ugostiteljska radnja; gostionica (*Mùški su ràda bìli f gostiòni.*)

govêdina ž. [jd. G govêdine, mn. G govêdin(ih)] – narodni običaj koji se vršio dan nakon vjenčanja; simbolična proslava gubitka nevinosti (*Pòsli svàdbe se je cìpàla govêdina.*)

gràba ž. [jd. G gràbe, mn. G grâp/grâbi(h)] – jama, prokop (*I opàla jà gràbu.*)

grđit se nesvrš. – prekrivati se oblacima, zastirati se oblacima (o nebu) (*Kiša je pàdala gda se grđilo ot Sanòbora.*)

halentrùk m. [jd. G halentrùka, mn. G halentrùkof] – novac sakupljen na svadbi za kuharice i svirače (*Glàzba se nì plāčàla, nek je bių halentrùk.*)

hambrêla ž. [jd. G hambrêle, mn G hambrêli] – priručni predmet kojim se štiti od kiše; kišobran (*Nigdâr nîs zêla hambrêlu.*)

hčetverīci pril. – način oranja uz pomoć četiriju krava (*Oràlo se je hčetverīci, tō su bile četīri kràve, z otrāga dvī i još dvī.*)

hīža ž. [jd. G hīže, mn G hīš / hīži] – kuća (*Dečko nī smiū dojt f hīžu.*)

hlâčnica ž. [jd. G hlâčnice, mn. G hlâčnic] – dio hlača koji obuhvaća nogu; nogavica (*Zafrknīli smū si hlâčnice.*)

hmrīt svrš. [prez. jd. 1. hmrēm, mn. 3. hmrēju/hmrēdu, imp. jd. 2. hmrī, prid. rad. jd. m. hmřu, ž. hmřla] – doći u stanje bez životnih funkcija (o čovjeku), prestati živjeti; preminuti, umrijeti → hmīrāt (*Jā sem imàla dvā brāte, jèn je hmrū pri pōrōdu, a ovāj drūgi je žīvīū gōdinu dān.*)

htīt nesvrš. [prez. jd. 1. hōču/hōčem, niječ. nēču/nēčem, mn. 3. hōčeju/hōčedu, niječ. nēčeju/nēčedu, prid. rad. jd. m. htīū/štīū ž. htīla/štīla] – 1. htjeti, imati volju, pokazivati želju, biti željan; namjeravati, 2. biti suglasan s kim ili čim, slagati se (*Un je onāk to htiū, pomōč ljuděj.*)

hvēčer pril. – navečer, uvečer (*Hvēčer se je išlo nazāj na kōla i išlo se je k dēčku.*)

jarmīček m. [jd. G jarmīčka, mn. G jarmīčkoj] – drvena naprava koja se koristila pri obradi zemlje; okvir u koji se upreže tegleća marva; jaram (*Jednā kràva je imàla jarmiček za vrātom.*)

jempūt pril. – jedanput (*Unda kād smo išli ze škōle jempūt, išli smo se kūpāt.*)

jēngof zamj. [ž. jēngova] – (3. l. jd.) koji pripada onome o kome se govori; njegov (*Jēngof škrļjāk je čr̄ne fārbe.*)

jīhov zamj. [ž. jīhova] – (3. l. mn.) koji pripada paru ili skupu onih o kojima se govori; njihov (*Jīhof sīn se zvūčiū za živinārā. **)

jīst nesvrš. [prez. jd. 1. jīm, mn. 1. jīmō/jīmu, imp. jd. 2. jī, prid. rad. jd. m. jīū, ž. jīla, sup. jīst] – žvakati i gutati jelo; hraniti se, jesti (*Unda smū si skūpa jīli za jednīm stolōm.*)

kadī pril. – na/u kojem mjestu, gdje (*Kadī si ščēra bila? **)

kadō zamj. [jd. G kogā, D komū, I kīm] – tko → dō (*Dō je biu betēžen, išou mu je po dōktora.*)

kēden m. [jd. G kēdna, mn. G kēdnof] – vrijeme od sedam uzastopnih dana brojeći od ponedjeljka do nedjelje; tjedan (*Nī bilo mēsa v kēdnu.*)

kešnīje pril. – u nekom vremenu u budućnosti u odnosu na nešto prije; kasnije (*Bōri su pōkle kešnīje dōšli.*)

kîklja ž. [jd. G kîklje, mn. G kîklji] – haljina, suknja (*Volim nosit kîklje.*)

kînčit (se) nesvrš. [prez. jd. 1. kînčim se, mn. 3. kînčiju/kînčidu (se), prid. rad. jd. m. kînčiũ (se)] – kititi (se), dotjerivati (se) nakitom → kînč (*Kînčila se je f kîtu kîta.*)

kîpît nesvrš. [prez. jd. 1. kîpim, mn. 3. kîpiju/kîpidu, prid. rad. jd. m. kîpîũ] – vreti; kipjeti zbog tlaka pare stvorene zagrijavanjem; ključati (o tekućini) (*Kât mlîkò pòčme kîpît, maknî ga zi špòrota, da ne vîjde vân. **)

kîta ž. [jd. G kîte, mn. G kît/kîtih] – 1. dio stabla koji raste iz debla, grana, 2. ispletena kosa; kika, kečka, pletenica (*Bîla je kîta, onâk od bôra odrîzana.*)

kmîca ž. [jd. G kmîce, mn. G kmîc(ih)] – tama, mrak (*Bîla je kmîca.*)

kòkot m. [jd. G kòkota, mn. G kòkotof] – mužjak kokoši (*To nî biũ pîcek, nek kòkot.*)

kòčija ž. [jd. G kòčije, mn. G kočijih] – kola na opruge s konjskom zapregom za prijevoz putnika, nekad ob. u gradskom prometu (*Mlâdenka se je vozlîa h kòčiji.*)
kòla s. pl. t. [G kòl(ih)] – prijevozno sredstvo na kotače sa zapregom; nekad uobičajeno u seoskom prometu (*Vozîũ je bàbe na kòli.*)

kolîje (klajè) s. [jd. G kolîja, mn. G kolîj] – klanje svinje i poslovi koji prate pripremu kobasičarskih proizvoda i ostavljanja mesa; gozba i sl. uz radove oko pripravljanja zaklane svinje (*Kat su pâjceki narâsli, bilo je klajè.*)

kopîč m. [jd. G kopîč, mn. G kopîčof] – plast slame ili sijena; stog (*Kopîč je veliki kup sêna.*)

korîto s. [jd. G korîta, mn. N korîta, G korît] – posuda za pranje rublja ili hranjenje nekih domaćih životinja, ob. drvena (*Ako je bîlo blîzu su nosîle na glâvi h korîti, ako ne ònda se je otpelâlo z kòli tâm tòmũ rukâvu i na korîta prâlo.*)

korûza ž. [jd. G korûze, mn. G korûzih] – žitna biljka iz porodice trava visoke snažne stabljike, plod mu je žuto zrnje na klipovima; kukuruz → kurûza (*Okâpala se je kurûza.*)

korûznica ž. [jd. G korûznice, mn. G korûznic] – posječene stabljike s kojih su obrani klipovi kukuruza; kukuruzovina → kurûznica (*Dîlali smũ bèbe z korûznice.*)

koružjâk m. [jd. G kuružjâka, mn. G kuružjâkof] – spremište za kukuruz → kuružjâk (*Korûzu se dîlo h kuružjâk.*)

křst m. [mn. G krstâ] – čin uvođenja u kršćanstvo posebnim obredom (sakramentom); krštenje → kršćèje (*Kâd bûde dîtè stâro trî mîsece, ònda se îšlo na křst.*)

kùglof m. [jd. G kùglofa, mn G kùglofof] – kolač od dizanog tijesta sa suhim grožđem, okruglasta je oblika sa šupljinom u sredini (*Kùglof sam pekla h m̀idenici.*)

kùrit nesvrš. [prez. jd. 1. kùrim, mn. 3. kùriju/kùridu, prid. rad. jd. m. kùriju] – potpaljivati i održavati vatru; ložiti (*Kùrilo se je zi štrūčkòf.*)

kvâs m. [jd. G kvâsa, mn G kvâsof] – tvar u kojoj su gljivice koje uzrokuju kiselo vrenje, upotrebljava se u proizvodnji kruha; kvasac (*Kvâs se je dõma sprāvļāu.*) → gërma

kvâtre ž. pl. t. [G kvâtrih] – imaginarna bića čijom su navodnom prisutnošću ili mogućim dolaskom odrasli disciplinirali djecu (*Kvâtre su b́iça t̀era glòdaju kòsti mâloj d̀eci na tàvanu.*)

lāgištaj m. [jd. G lāgištaja, mn G lāgištajof] – voda kuhanog pepela za pranje rublja (*Za sòpun se kupìu lāgištaj.*)

ledīna ž. [jd. G ledīne, mn. G ledīn(ih)] – 1. travnata površina 2. obradiva zemlja (*Igrāli smo se na ledīni.*)

līpča ž. [jd. G līpče, mn. G līpči(h)] – deblja oblica oko dva metra duža od duljine kola kojom se učvršćuje sijeno na kolima (*Išou sam z kòli z līpčami po s̀eno.*)

līsa ž. [jd. G līse, mn G līsih] – dvorišna vrata (*Spom̀inali smu se na līsi.*)

līto s. [jd. G līta, mn. N līta, G līt, mal. līti] – 1. kalendarsko doba od 21. lipnja do 22. rujna, jedno od četiri godišnja doba, ljeto, 2. vrijeme od dvanaest mjeseci računajući od nekog određenog dana, godina (*Onā je dvī līta stāreja òd m̀ene.*)

lōjtra ž. [jd. G lōjtre, mn G lōjtrih] – pomagalo za penjanje i silaženje; ljestve (*Na tàvan smu išli po lōjtri.*)

lupätva ž. [jd. G lupätve, mn. G lupätv(ih)] – odvajanje vanjskih listova od klipa kukuruza (*Unda naj̀esen je bila lupätva.*)

mājca ž. [jd. G mājce, mn G mājic] – majica, potkošulja (*Spēglala sam kùp mājic.**)

makovjāča ž. [jd. G makovjāče, mn G makovjāč] – kolač od dizana tijesta punjena mljevenim makom (*Zdrafko je voliū makovjāču.*)

māša ž. [jd. G māše, mn. G māši] – središnji i najvažniji čin bogoslužja u kršćanstvu (*Za Božič se je išlo k māši.*)

mējèn m. sg. t. – trava pokošena i osušena za stočnu hranu; sijeno (*Dìu se mējèn d̀oli.*)

mêļa ž. [jd. G mêle, mn. G mêli] – prah od samljevena zrnja žita; brašno (*Bÿu je to kurÿzni krÿh, nÿ bÿu z bÿle mêļe.*)

mêrlin m. [jd. G mêrlina, mn. G mêrlinof] – dvogodišnja vrtna zeljasta biljka; mrkva (*Jiÿ sam sirôvi mêrlin.*)

metät nesvrš. [prez. jd. 1. mëčem, 3. mëčeju/mëçedu, imp. jd. 2. meči, mn. 2. meçite, prid. rad. jd. m. metäü, ž. metäla] – položiti na neko mjesto; stavljati → odmetät, spremetät, zametät, zmetät (*Metäli su se lÿcitariski srÿca, jäbuke, sÿtnije, crvëne.*)

mÿdenica [jd. G mÿdenice, mn. G mÿdenic] – okrugla glinena posuda za pečenje (najčešće kruha) u pećnici (*Stära mãma je kÿhala i pëkla krÿh säki këden h pëçi h mÿdenici.*)

mlâdenka ž. [jd. G mlâdenke, mn. G mlâdenkih] – djevojka na dan vjenčanja i svečanosti svadbe (*Sanja je bila näjlipša mlâdenka h selÿ.*)

mlâdi (mlâdenac) m. [jd. G mlâdoga / mlâdenca, mn. G mlâdih / mlâdencof] – mladić na dan vjenčanja i svečanosti svadbe; mladoženja (*Svâdba je bila pÿvo pri mlâdom dÿma.*)

mlâtit nesvrš. [prez. jd. 1. mlâtim, mn. 3. mlâtiju/mlâtidu, prid. trp. jd. m. mlâčen, ž. mlâçena] – istresati zrnje udarajući mlatilom; vrći (*Vjÿtro se išlo mlâtit päzulÿ.*)

mÿtit (se) nesvrš. [prez. jd. 1. mÿtim mn. 3. mÿtiju, prid. rad. jd. m. mÿtiÿ prid. trp. jd. m.] – provoditi vrijeme u igri; igrati se (*Mÿtili smÿ se na dvorišçu.*)

muzikânt m. [jd. G muzikânta, mn. G muzikântof] – pučki svirač; muzikaš; ob. onaj koji svira na svadbama i sl. (*Môj tâta je bÿu muzikânt.*)

narodÿt (se) svrš. [prez. jd. 1. narodÿm mn. 3. narodÿju, prid. rad. jd. m. narodÿÿ] – doći na svijet rađanjem; roditi se (*Bÿla je fëšta gdä se mÿški narodÿÿ.*)

navdöl pril. – prema dolje, na donju stranu (*Korÿto se je porÿnilo navdöl i tâk smo se säjkäli.*)

nazâj pril. – natrag, nazad (*Unda se išlo nazâj k pÿci, ÿnda je bila svâdba do vëçera.*)

nedÿļa (nedÿļa) ž. [jd. G nedÿļe, mn. G nedÿļ / nedÿļih] – sedmi dan u tjednu; nedjelja (*Jÿhà je bÿla v nedÿļu.*)

nõfci m. pl. t. [G nõvac] – sredstvo plaćanja u kovanim ili papirnatim komadima u raznim vrijednostima; novac → pÿnezi (*Nismÿ imäli nõvac za auto.*)

oblök m. [jd. G oblöka, mn. G oblökof] – otvor u zidu zgrade ili na prometnom sredstvu kroz koji ulaze svjetlo i zrak; prozor → umanj. oblôček (*Jâ sam išla na štálu, čëz mâli oblôček, gledët gdâ mî bu donësla knìgu da bùm jâ čitala.*)

obnāšät nesvrš. [prez. jd. 1. obnāšäm mn. 3. obnāšāju / obnāšädu, prid. rad. jd. m. obnāšäu prid. trp. jd. m. obnāšän ž. obnāšäna] – provoditi u djelo tradicionalne narodne (i/ili kršćanske) vrijednosti → poštivät (*Na Vëliki pëtëk se je obnāšäu pöst.*)

odrìzat svrš. [prez. jd. 1. odrìžem, mn. 3. odrìžeju/odrìžedu, prid. rad. jd. m. odrìzo/odrìzau, prid. trp. jd. m. odrìzan, ž. odrìzana] – rezanjem odvojiti dio od cjeline, odrezati (*Na tanïru je odrìzan komäček tôrte.* *)

odzìvät nesvrš. [prez. jd. 1. odzìvl(j)em/dozìvam mn. 3. odzìvaju/odzìvadu, prid. rad. jd. m. odzìväu , prid. trp. jd. m. odzìvàn, ž. odzìvänä] – oglašavati, obavještavati (*Unda je un četïri këdne odzìväu h cïrkvi.*)

ograjënac m. [jd. G ograjëнца, mn. G ograjëncof] – ograđeni prostor na otvorenom u kojemu se drži domaća perad (*Räce su bile f ograjëncu.*)

okrenìt svrš. [prez. jd. 1. okrënem, mn. 3. okrënëju, prid. rad. jd. m. okrenìu, prid. trp. jd. m. okrëjën, ž. okrëjëna] – pomicanjem čega oko osi promijeniti mu položaj; okrenuti (*Bïu je pün rïb okrëjënih za gòri.*)

oporävít se svrš. [prez. jd. 1. oporävím mn. 3. oporäviju / oporävïdu, prid. rad. jd. m. oporävïu prid. trp. jd. m. oporäv|en, ž. oporäv|ena] – uvećati tjelesnu masu (ob. za osobe koje se smatraju neuhranjenima) (*Poslâli su me na môre da se oporävím.*)

oprâva ž. [jd. G oprâve, mn. G oprâv(ih)] – odjeća (*Za k mâši je bila svetàja oprâva.*)

orìh m. [jd. G orìha, mn. G orìhof] – orah, voćka i plod (*Trïbim orìhe, bum dïlala koläče.**)

orihjäča ž. [jd. G orihjäče, mn G orihjâč] – kolač s nadjevom od mljevenih oraha (*Orihjäču sem ràda jïla.*)

otkräja pril. – od samog početka pa dalje, nastavljaajući se od prvoga časa kad je što ostvareno ili zamišljeno; otpočetka (*Otkräja smü imâli plöčice i kamënček.*)

päjcek m. [jd. G päjceka, mn. G päjcekof] – mlado domaće i divlje svinje; prase (*Döma smo mörâli kät je lïto bilo, päzit na päjceke, a jâ bäš, nëki püt, ne bi bila ràda.*)

pàrenica ž. [jd. G pàrenice, mn. G pàrenic(ih)] – drvena posuda u kojoj se kiselo zelje ili pralo rublje → pàreĵak (*Bĭla je ĭsto drivēna pàrenica. Rubĵē se namoĉilo i sloĵilo vŭ tŭ pàrenicu.*)

pàrit (rubĵē) nesvrš. [prez. jd. 1. pàrim mn. 3. pàriju/pàridu, prid. rad. jd. m. pàriŭ] – kuhanjem dubinski oprati i omekšati odjeću (*Rubĵē se je pàrilo.*)

pàša ž. [jd. G pàše, mn. G pàši] – 1. trava koja se pase 2. ispaša (*Mōrāli smŭ vodĭt pàjceke na pàšu.*)

pàžul (pàžul) m. [jd. G pàžul(j)a, mn. G pàžul(j)of] – grah → bāžul (*Sāki jēsen se je nabrālo dōsta pŭno pàžuļa.*)

pelāt (peļāt) (se) nesvrš. [prez. jd. 1. pēlam (se), mn. 3. pēlaju/pēladu (se), prid. rad. jd. m. pelāŭ (se)] – 1. upravljati prijevoznim sredstvom, 2. kretati se, 3. kretati se u vozilu, 4. prevoziti; voziti (se) → dopelāt, otpelāt, prepelāt, spelāt, zapelāt (*Otpelālo z kōli tām tōmu rukāvu.*)

pepēl m. [jd. G pēpela mn. G peplēof] – ostatak u obliku praha od onoga što je izgorjelo; pepeo (*Onda se ta pēpeu dŭi gōri nā tu plāftu.*)

pēs m. [jd. G pesā, mn. G pesōf] – domaća životinja, pas (*Nĭsmŭ imāli pesā.*)

pĭcek m. [jd. G pĭceka, mn. G pĭcekof] – mladunče kokoši (*Imāli smŭ pĭceke.*)

plāc m. [jd. G plāca, mn. G plācof] – prodajno mjesto, tržnica (*Vēĉ kād sam studĭrala, vjŭtro smo ĭšle māmā i jā u pēt u Zāgreb, z māhunami, na plāc.*)

plāfta ž. [jd. G plāfte, mn. G plāfti] – komad platna kojim se pokriva krevet; plahta (*Gōri se dĭla jednā plāfta.*)

plāvat svrš. [prez. jd. 1. plāvam, mn. 3. plāvaju/plāvadu, imp. jd. 2. plāvaj, prid. rad. jd. m. plāvau] – kretati se po površini vode izvodeći potrebne pokrete tijela; plivati (*Z fērtunima smŭ plāvali.*)

pofārbat svrš. [prez. jd. 1. pofārbam, mn. 3. pofārbaju/pofārbadu, imp. jd. 2. pofārbaj, prid. rad. jd. m. pofārbaŭ, prid. trp. jd. m. pofārban, ž. pofārbana] – premazati bojom; obojiti (*Orĭhi su se znāli pofārbati.*)

pogāĉica ž. [jd. G pogāĉice, mn. G pogāĉic] – vrsta kolača u obliku okruglog hljeba od brašna, maslaca, jaja i šećera (*Pogāĉice su bĭle zākon.*)

pōkle (pōklen) pril. – po svršetku ĉega, nakon, iza, poslije (*Onda se je pōkle ĭšlo vēnĉat.*)

pòlik pril. i prij. – (za mjesto i za pravac kretanja) u neposrednoj blizini do, (po)kraj, pri, uz →
pòlak (*Pòlik se je na kotlù grèjala vodà.*)

pòle s. [jd. G pòla, mn. G pòlih] – obrađena poljoprivredna površina na kojoj raste kukuruz ili
žitarice (*Pòle se oràlo z kràvami.*)

pòp m. [jd. G popà, mn. G popòf] – muškarac koji se zaredio i obavlja službeno bogoslužje;
svećenik (*Pòp je išou sàko lito.*)

popìvàje gl. im. – v. popìvāt (*Dòšlo je do popìvàja.*)

popìvāt nesvrš. [prez. jd. 1. popìvam, mn. 3. popìvaju/popìvadu, imp. jd. 2. popìvāj, prid. rad.
jd. m. popìvāju] – ljudskim glasom oblikovati melodiju; pjevati (*Popìvam h crkvenom zbdru.*)

pùca ž. [jd. G pùce, mn. G pùc/pùci(h)] – 1. mlađa ženska osoba koja više nije dijete 2. ženska
osoba koja još nije udata, 3. ženska osoba u odnosu na momka s kojim je u ljubavnoj vezi →
deklèsa, deklìna (*Pùca je ostàla pri dèčku.*)

ràca ž. [jd. G ràce, mn. G ràc] – ptica široka plosnata kljuna, kratka vrata; patka (*Mùtili smų se
z ràcami.*)

račūn m. [jd. G račūnà, mn. G račūnòf] – tehnika rješavanja aritmetičkih problema; računanje
(*Imàli smų knìge, za latīnicu i za račūn.*)

rāsòl m. [jd. G rāsòla, mn. G rāsòlof] – slana tekućina sa začinima u kojoj se kiselio kupus ili u
kojoj je stajalo meso prije pripremanja (*Prek noči se mēso dīlo frāsòl.*)

ràstave ž. pl. t. [G ràstavi(h)] – (*Kad se je zgrnìlo, onda smo morali ràstàve naprāvīt.*)

règvet m. [jd. règveta G, mn. G règvetof] – maslačak; nazubljeni listovi maslačka koji se jedu
(*Jili smo règvet.*)

restèpst (rastèpst) (se) svrš. [prez. jd. 1. restepēm (se), mn. 3. restepēju/restepèdu (se), prid.
rad. jd. m. restèpau (se), prid. trp. jd. m. restepèn, ž. restepèna] – prosuti, rasuti, raznijeti (travu
prije sušenja) (*Kat se pokosìla ledīna, onda se to restèplo.*)

rògļe ž. pl. t. [G rògļi(h)] – drveno ili željezno rašljasto oruđe s dugom drškom i s više drvenih
ili željeznih krakova na vrhu za nabadanje trave, sijena ili slame; vile (*Rastàve smų dīlali z
rògļami.*)

rubàča ž. [jd. G rubàče, mn. G rubàč(ih)] – odjevni predmet, gornje rublje za gornji dio tijela;
košulja (*Zdrafko ràd nosi rubàče.*)

rubjě s zb. [G rubjã] – rublje, odjeća (*Rubjě se nî dõma prãlo.*)

rukãf m. [jd. G rukãva, mn. G rukãvoŋ] – 1. dio odjeće koji pokriva ruku; rukav, 2. (geogr.) dio, ogranak rijeke ili većeg potoka koji se odvaja od glavnog toka; rukavac (*Tõ je bñu jèn rukãf ot Sãvë.*)

sãki (fsãki) zamj. [ž. sãka/fsãka, s. sãko/fsãko, G m., s. sãkoga/fsãkoga, ž. sãke/fsãke] – 1. koji se odnosi na sve, 2. koji uključuje sve mogućnosti; svaki (*Sãki kěden se je ïšlo Zãgreb na plãc.*)

sãla ž. [jd. G sãle, mn. G sãl(ih)] – velika prostorija za priredbe, predavanja itd.; dvorana (*Bili smu f sãli.*)

sajke ž. pl. t. [G sajki] – prijevozno sredstvo za spuštanje po snijegu; sanjke (*Nïsmu imãli sãjke.*)

sěno s. pl. t. [G sěna] – trava pokošena i osušena za stočnu hranu; sijeno (*Sěno se je sušilo.*)

Sïsveti m. pl. t. [G Sïsvetof] – blagdan Svih svetih → Sěsvete (*Za Sěsveta nî bila orihjãca jer još nî bilo sũhoh orïhof.**)

slãma ž. [jd. G slãme, mn. G slãmih] – osušene stabljike žitarica i biljaka mahunarki (*Spãlo se na slãmi.*)

slïf m. [jd. G slïsa, mn. G slïsoŋ] – ljekovita zeljasta biljka (*Dïlala sam čaj ot slïsa.*)

snahã ž. [jd. G snahë, mn. G snãh] – sinovljeva supruga (*Vlasta je mojã snahã.*)

snũbît svrš. [prez. jd. 1. snũbim, mn. 3. snũbiju/snũbidu, imp. jd. 2. snũbï, prid. rad. jd. m. snũbïu, prid. trp. jd. m. snũblen, ž. snũblena] – predlagati brak, tražiti pristanak za brak; prositi (*Dõšli su f kuću snũbît. Tõ su bñli snubõki.*)

snubõki m. pl. t. [G snubõkof] – davanje riječi, izmjena prstenja i dogovor o zaključivanju braka; zaruke (*Snubõki su bñli f hñzi.*)

sõpun m. [jd. G sõpuna, mn G sõpunof] – sredstvo za pranje; sapun (*Sõpun se je kũhau.*)

sprãvļãt (sprãvļjãt) nesvrš. [prez. jd. 1. sprãvļam, mn. 3. sprãvļaju/sprãvļadu, prid. rad. jd. m. sprãvļãu] – 1. učiniti što je potrebno za kakav posao; pripremiti, 2. prirediti, gotoviti, prigotoviti, spremati (*Pěpel se je sprãvļãu ot grãbřa i ot bũkve, ali nẽ ot hrãstã.*)

stãra mãma ž. [jd. G stãre mãme, mn. G stãrih mãm/mãmih] – očeva ili majčina majka (prema unuku); baka (*Stãra mãma je spëkla kolãč.*)

stãrci m. pl. t. [G starcõf] – roditelji (*Přvo su dõšli ãngovi stãrci sïm.*)

starešina m. [jd. G starešine, mn. G starešin/starešini(h)] – stolovoditelj na svadbi, stari svat; starješina (*Starešina je biu, čäča domäči.*)

stäri täta m. [jd. G stäroga täte, mn. G stärih tätih] – očev ili majčin otac (prema unuku); djed (*F kuči je živiü stäri täta.*)

starinä ž. [jd. G starîne, mn. G starîn(ih)] – davno vrijeme, davno doba → davnîna (*Cîrkva je tutë ot starîne.*)

strëha ž. [jd. G strëhe, mn G strêh] – krajnji dio krova koji prelazi vanjske zidove kuće i štiti ih od oborina (*Ispod strëhe je biu tèrmometar.*)

süседа ž. [jd. G süsede, mn. G süsedih] – ona koja stanuje ili živi u blizini drugoga; susjeda (*Onda je òn i tù süседа Nëna, ònda su mëne učili pîsati i čîtati, s čëtri lîta.*)

svëtek m. [jd. G svëtkä, mn. G svëtkof] – 1. (katolički) blagdan; svetkovina 2. praznik; bilo koji neradni dan (*Mëso se jîlo sämo na svëtek.*)

svôra ž. [jd. G svôre, mn. G svôrih] – 1. visoki, debeli, drveni štap koji se stavlja u sredinu stoga sijena da bi ga učvrstio 2. dio seljačkih kola, greda na zaprežnim kolima koja povezuje prednji i stražnji dio (*Kopič ima h sredîni svôru.*)

šenica ž. [jd. G šenice, mn. G šenîc] – pšenica, vrsta žitarice (*Posîjala se šenica.*)

šläuf m. [jd. G šläufa, mn. G šläufof] – pojas na napuhavanje za plivanje za djecu i odrasle neplivače (*Süsed me zvädiü vän käj se nîsam htopîla jer säm se na šläufu vozîla i zi šläufa opäla döli, düf.*)

šnäjderica ž. [jd. G šnäjderice, mn. G šnäjderic] – ona koja kroji i šiva; krojačica (*Sonja je šnäjderica.*)

šöp m. [jd. šöpa G, mn G šöpof] – 1. slamnati krov seoske kuće 2. čvrsti dio slame kojim su se vezali stogovi (*Kopič se je zvëzäu zi šöpom.*)

šôs m. [jd. G šösa, mn. G šösof] – jednodijelni ženski odjevni predmet koji pokriva dio tijela od struka nadolje, a oblici i duljina mu se mijenjaju prema zahtjevima tradicije, običaja i mode; suknja (*Učitëlica je imäla tamnoplävu mäjcu i sîvi šös.*)

šporet m. [jd. G špöreta, mn G špöretof] – kuhinjska peć pokrivena pločom na kojoj se kuhaju jela (*Lonëc je zgorîu na špöretu.*)

štàla ž. [jd. G štàle, mn. G štàli] – gospodarska zgrada u kojoj se drže goveda; štala, staja (*Pri dobròmu gàzdi je pùna štàla blàga.**)

štòžfi m. pl. t. [G štò^ufof] – pleteni ili platneni dio obuće koji obuva i štiti; čarape (*Imàli smu debēle štò^ufe.*)

štràja ž. [jd. G štràje, mn. G štrâj] – prostirka ispod stoke, najčešće slama, lišće, kukuruzovina i sl. (*Cīpam kurùznicu za štràju.**)

štrînka ž. [jd. G štrîнке, mn. G štrîнки] – način skladištenja graha zamatanjem u komade platna koji su pri vrhu čvrsto svezani (*Pàžuļ se je dīu h štrîнке.*)

štrūčkèk m. [jd. G štrūčkà, mn. G štrūčkòf] – klip kukuruza s kojeg je skinuto zrnje (*Imàle smu štrūčkè ot kurùze, od tòga smu si bèbicu naprāvile.*)

šuder gràba ž. [G šuder gràbe] – jezero nastalo iskapanjem šljunka → šļūņčara (*Unda kàd smo išli zè škòle jempūt, išli smo na šuder gràbu.*)

tâst m. [jd. G tâsta, mn. G tâstof] – ženin otac; punac (*Môj je tâst čūdaj līt dīlau na Krājskomu.**)

tajīr m. [jd. G tajīra, mn. G tajīrof] – stolna plitka posuda šireg ruba iz koje se jede; tanjur (*Sviča se je dīla na tajīr.*)

têček m. [jd. G têčeka, mn. G têčekof] – tetin muž, tetak (*Nīsmu imàli mòbitela niti televīzora, a rādio smo imàli kad je têček môj donèsou rādio.*)

têlek m. [jd. G têleka, mn. G têlekof] – mlado goveda; tele (*Têleki su se prodāvàli.*)
telīca ž. [jd. G telīce, mn. G telīc] – žensko tele (*Telīca se rītko klàla.*)

tênki koláč m. [jd. G tēnkoga kolāčà, mn. G tēnkih kolāčà/koláčof] – slastica od vučena, savijena tijesta, ob. s nadjevom; savijača (*I jūhà je bila v nedīlu i mōžda tēnki koláč tēroga je stàra màmà spèkla h pèči, h mīdenici.*)

tēri zamj. – koji (*Metàlo se je bombòni zamòtani tēre su decà dòk je dòsou pòp pojīli.*)

trpūc m. [jd. trpūca G , mn. G trpūcof] – ljekovita zeljasta biljka (*Trpūc se metàu na ràne.*)

tršje s. zbir. [G tršja] – zemljište pod trsom, zemljište zasađeno vinovom lozom, vinova loza na određenom zemljištu, vinograd (*Tršje ne išče molītve, nek mòtike.**)

trsovîna ž. [jd. G trsovîne, mn. G trsovînih] – ostaci vinove loze nastali nakon njezina obrezivanja (*Bočak nî imaṽ kam z trsovînom.*)

Trstenîk m. [G Trstenîka] – toponim (*Môj têček je donèsou râdio s Trstenîka.*)

väjkuš m. [jd. väjkuša G, mn G väjkušof] – podloga na kojoj počiva glava za vrijeme odmora i spavanja; jastuk (*Përje se čihàlo za väjkuše.*)

vinčãje s. [jd. G vinčãje, mn. G vinčãj(ih)] – čin sklapanja braka; vjenčanje (*Vinčãja su bila skromna.*)

vjûtro pril. – u jutarnjim satima, ujutro → hjûtro (*Dòšli su vjûtro oko dèvet.*)

vubît (se) svrš. [prez. jd. 1. vubijem (se), mn. 3. vubijeju/vubijedu (se), imp. jd. 2. vubî (se), prid. rad. jd. m. vubiṽ (se)] – 1. nasilno oduzeti komu život, lišiti života; umoriti, usmrтити, 2. a. štetnim djelovanjem uništiti; upropastiti, utući (o mrazu, gradu i sl.), b. dovesti do propasti; uništiti, razoriti, c. izmučiti, izmoriti, iznuriti, premoriti, satrti (snagu, zdravlje), d. baciti u očaj, dovesti u teško (duševno) stanje; ojaditi, pogoditi, poraziti, 3. a. počiniti samoubojstvo, b. razg. izmoriti se, ubiti se → hbît (se) (*Gûska se vubîla, nêma više gûske.*)

Vuzèm m. [jd. G Vuzmà, mn. G Vuzmôf] – kršćanski blagdan koji se svetkuje kao dan Kristova uskrsnuća; Uskrs (*Za Vuzèm se išlo na blãgoslov.*)

zàhot m. [jd. G zàhoda, mn G zàhodof] – uređeno mjesto gdje se obavlja nužda; nužnik, toalet (*Bojãli smṽ se ìt na zàhot.*)

zãjt svrš. [prez. jd. 1. zãjdem mn. 3. zãjdeju] – dospjeti nekamo; ući (*Zašou je fhïžu.*)

zaklât svrš. [prez. jd. 1. zakoljèm mn. 3. zakoljù, prid. rad. jd. m. zaklãṽ prid. trp. jd. m. zaklãn, ž. zaklãna] – usmrтити (životinju) → tûč (*Môrãla sam pìceka zaklât.*)

zamazîna ž. sg. t. [G zamazîne] – nečistoća, prljavština (*Gdã je vodã kîpîla, livãla se je gòri, ìtak dũgo dòk je vãn išla vèč žũta vîdlo se da je prèšla zamazîna.*)

zapamêtit svrš. [prez. jd. 1. zapamêtim mn. 3. zapamêtiju / zapamêtidu, prid. rad. jd. m. zapamêtiṽ] – zadržati u sjećanju; zapamtiti (*To sem si zapamêtila.*)

zapīsāt (se) svrš. [prez. jd. 1. zapīšem (se), mn. 3. zapīšeju/zapīšedu (se), imp. jd. 2. zapīši (se), prid. rad. jd. m. zapīsāu (se), prid. trp. jd. m. zapīsan, ž. zapīsana] – 1. a. zabilježiti, napraviti zapis, b. ono što je rečeno prenijeti u pismo, c. unijeti u popis ili u dokument; upisati, ubilježiti, 2. ostaviti u nasljeđe, pismeno oporučiti, 3. razg. upisati se (u popis i sl.); zapisati (se) (*Išlo se zapīsāt k popū.*)

zatrīt / zatrīt (se) svrš. [prez. jd. 1. zatrēm mn. 3. zatrēju, prid. rad. jd. m. zatrū prid. trp. jd. m. zatrèn, ž. zatrèna] – potpuno uništiti, nestati, izumrijeti, istrijebiti (*Htīu je ìmat sīna kàj se nèbu prèzime zatrīlo.*)

zdrapàt (se) svrš. [prez. jd. 1. zdrâpam mn. 3. zdrâpaju/zdrâpadu (se), prid. rad. jd. m. zdrâpau (se), prid. trp. jd. m. zdrâpan, ž. zdrâpana] – posebnim oruđem ukloniti korov iz zemlje (*Zdrâpalo se je z drapàčem.*)

zelēje s. zbir. [G zelēja] – razne biljke ob. vrtne koje se upotrebljavaju kao (stočna) hrana (*Išou sam po zelēje na leđinu.*)

zišīt svrš. [prez. jd. 1. zišijem, mn. 3. zišijeju/zišijedu, prid. rad. jd. m. zišīu, prid. trp. jd. m. zišit, ž. zišitā] – 1. šivanjem izraditi, 2. sastaviti, spojiti koncem uz upotrebu igle; sašiti (*Svi smo imāli kùte, plāve. Mèni je màma uvjèk dāla zišīt nèku màlo drūkčiju.*)

zištrīkat svrš. [prez. jd. 1. zištrīkam, mn. 3. zištrīkaju/zištrīkadu, imp. jd. 2. zištrīkaj, prid. rad. jd. m. zištrīkau, prid. trp. jd. m. zištrīkan, ž. zištrīkana] – 1. isplesti, 2. izraditi predmet pletenjem → štrīkat (*Imāli smū debēle štō"fe kàj su bìli zištrīkani.*)

znamēnka ž. [jd. G znamēnke, mn G znamēnki] – 1. urođena ili nastala mrlja ili točka na koži; madež 2. ožiljak (*To mi je za cīli žīvot ostāla znamēnka.*)

zubàče ž. pl. t. [G zubàč / zubàči(h)] – oruđe za rad u polju i vrtu, ima zupce postavljene okomito na držak, služi za skupljanje pokošene trave, slame, poravnavanje prekopane zemlje i sl.; grablje (*Restèplo se zi zubàčami.*)

živad s. zbir. [G živadi] – domaća stoka i perad (*Živad se pāsla na leđini.*)

žlāk m. [jd. G žlāka, mn. G žlākof] – širina koliko se zahvati kosom pri košnji; otkos (*Saki je kosiū jen žlāk.*)

8. 3. Abecedni popis i tumačenja frazema

(bit) Bôžji čovik = biti dobra osoba (*Mojëm tãti su rëkli da je on Bôžji čovik.*)

(bit) pri Bògecu = prema kršćanskom vjerovanju duhovno se sjediniti s Bogom nakon smrti; biti u raju (*Vãlda je pri Bògecu gòri.*)

(bit) zãkon = biti izrazito dobro, ugodno ili dojmljivo (*Pogãčica, tô je bïlo zãkon.*)

mãlo po mãlo = polako, postepeno (*Dìlala sam mãlo po mãlo.*)

mìsliti da je drãgi Bòg dòšou z nèba = snažno se ugodno iznenaditi; zaprepastiti (*Kad je tẽček mój donèsou ràdio s Trstenïka, to smo mìslili da je drãgi Bòg dòšou z nèba.*)

ne bit Bòg zna kaj = biti izrazito loš, neugodan ili oskudan („Mojè djetìnjstvo nì baš bïlo Bòg znà kãj., Jèdan drùgome bàš da smo pomãgãli, nïsmò Bòg znà kãj.”)

sìm(te)-tãm(te) = nespretno, polako, sramežljivo; oznaka za glagolsku radnju čiji se detaljniji opis ne želi iznijeti (*I tãk mãlo po mãlo, plèsali sìm-tãm...*)

9. LITERATURA

Barić, Eugenija – Mijo Lončarić – Dragica Malić – Slavko Pavešić – Mirko Peti – Vesna Zečević – Marija Znika [Barić i dr.] 2005. *Hrvatska gramatika*. Četvrto izdanje. Zagreb: Školska knjiga.

Belaj, Branimir. 2002. Kategorija gotovosti i vremenska vrijednost pasivnoga predikata. U: *Jezikoslovlje*, 3/1–2, Osijek. 1–16.

Belaj, Branimir – Darko Matovac. 2015. On the article–like use of the indefinite determiners „jedan“ and „neki“ in Croatian and other Slavic languages. U: *Suvremena lingvistika*, 41/79, Zagreb. 1–20.

Celinić, Anita – Ankica Čilaš Šimpraga. 2008. Govor Jurkova Sela u Žumberku. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 34, Zagreb. 63–93.

Galić, Josip – Josip Lisac. 2015. Govor otoka Vira i njegov leksik. U: *Čakavska rič*, 1/2, Split. 5–30.

Hanzir, Štefica – Jasna Horvat – Božica Jakolić – Željko Jozić – Mijo Lončarić. [Hanzir i dr.] 2015. *Rječnik kajkavske donjosutlanske ikavice*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Huzjan, Vladimir. *Pučka pobožnost u župi Brdovec u 17. i 18. stoljeću*. Doktorska disertacija. Zagreb: Hrvatski studiji. 2010.

Krivošić, Stjepan. 1992/1993. Slike iz prošlosti zaprešićkog kraja od 1209. do 1903. U: *Zaprešićki godišnjak*, 2, Zaprešić. 177–223.

Lončarić, Mijo. 1994. O kajkavskoj sintaksi. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 20/1, Zagreb. 137–154.

Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.

Maresić, Jela. 2018. Morfologija podravskoga kajkavskog dijalekta. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 22, Zagreb. 1–140.

Silić, Josip – Ivo Pranjković. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Drugo izdanje. Zagreb: Školska knjiga.

Stolac, Diana – Sanja Holjevac 2003. Metodološka načela za proučavanje dijalekatske sintakse. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 12, Zagreb. 137–149.

Šojat, Antun 1973. Kajkavci ikavci kraj Sutle. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 2/1, Zagreb. 37–44.

Vranić, Suzana 2003. Iz sintakse paških čakavskih govora. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 12, Zagreb. 151–167.

Internetski izvori:

HJP = *Hrvatski jezični portal*. <http://hjp.znanje.hr/> [pregled: srpanj 2021].

Wikipedija. https://hr.wikipedia.org/wiki/Zdenci_Brdove%C4%8Dki [pregled: kolovoz 2021].

<https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> [pregled: veljača 2022].

10. PRILOZI

Prilog 1. Transkripcija dijela zvučnoga zapisa govora Zdenaca Brdovečkih

Kat je bila zima, unda se je počelo perje čihat. Bilo je osam dan pri jednoj susedi, pa osam dan pri drugoj. Unda su se skupili mladi, a i stari, i čihalo se perje na stolu. Mladi muški su okolo sidili, došlo je i do popivaĵa, bilo je lipo.... Kat je biu snig unda smu se sajkali, ali nismu imali saĵke, nek na koritu. Korito se porinilo nadol i tak smu se sajkali. Dilali smu snigoviĉa ze sniga, grudali se... Imali smu debele što^ufe kaj su bili zištrikani i tak nikakve cipele kakve su se unda nosile, to su dilali šoštari.

Zaruke... Pri je bilo ovak: Ak si deĉka imau, unda je to bilo veĉ malo ozbiĵnije... Prvo su došli ĵengovi starci sim, f kuĉu snubit. To su bili snuboki. Bili su prvo snuboki, unda su se dogovorili kada bude zapis. Zapis je išlo se zapisat k popu. Unda je un ĉetiri kedne odzivau h cirkvi. Unda se je pokle išlo venĉat... Pri puci je bila svadba ovak: došli su vjutra oko devet, unda se tu malko pojilo i to, unda se išlo h cirkvu... Unda se išlo nazaj k puci, unda je bila svadba do večera. Hveĉer se je išlo nazaj na kola i išlo se je k deĉku. Ako je puca ostala pri deĉku, oprostila se je z mamum i s tatum i prešla i ostala tam kak snaha. Ja nisem, ali je bila svadba do jutra pri deĉku, morala sem kak snaha kravu podojit vjutra, to se tak poštilo....

Auto... Moj muĵ je dilau Zagrebu, i onda je išou h Indiju, biu je h Kaljuti i ĉitavu okolinu Kalkute je prešou. Biu je tam osam misec, zasluĵiu si je dolare i kat je došou domom, kupiu si je auto. Unda je moj Drago voziu. Do je god trebau rodit, toga je voziu. Do je biu betežen, išou mu je po doktora. Un je onak to htiu, pomoĉ ljudej.

Poĵa i zemĵa... Oralo se je hĉetverici, to su bile ĉetiri krave, zotruga dvi i još dvi. Pokle smo imali i koĵa. Kat se zoralo, unda su bile brane kaj se poravnalo s branami. Unda su se krave tirale dok se zravnalo. Unda je bila sijaĉa drivena. Jedna krava je imala jarmiĉek za vratom i tak je se ta krava vodila skroz po ledini kaj se je sijalo. Kat je kuruza zrasla, unda se okapalo. Prvo se je zdrapalo s kravami, z drapaĉem. Jen je drĵau drapaĉ, a negdo je tirau krave. Gda se zdrapalo, unda se kuruza okapala, ni bilo špricaĵa.

Kinĉeĵe bora... Još pri dok sam bila mala, bori se nisu kinĉili. Kinĉila se je f kutu kita. Bila je kita, unak od bora odrizana, jer su bili niski stropi driveni, unda se to napravile su jaslice, do je kakve imau. Dili su se ofĉice, diu se mejen doli, posijala se šenica, a bori su pokle kešnije došli. Bori su se pokle kinĉili sobaj, ali ni bilo takvih kuglic kak denes niti kakvih ųaruli ne. Bilo je kaj se gore dila sviĉica i tak na bor obisilo. Metalo se je bomboni zamotani tere su deca dok je

došou pop pojili, metali su se licitarski srca, jabuke, sitnije, crvene, orihi su se znali pofarbati zi srebrnim i zapiknilo se je nutra šćapic i obisilo na bor.

Informantica: Dragica Hulina

Prilog 2. Osnovni podaci o informantima

IME I PREZIME	GODINA ROĐENJA	DOB U TRENUTKU SNIMANJA
Dragica Hulina	1938.	79 godina
Ivanka Horvatić	1954.	64 godine
Zdravko Hulina	1958.	61 godina
Sanja Škrbec	1961.	57 godina

SAŽETAK

Sintaktička je jezična razina vrlo rijetko primarnim predmetom zanimanja suvremenih dijalektoloških radova, osobito onih koji se bave govorima kajkavskoga i čakavskoga narječja, što dokazuje vrijednost i nužnost novih terenskih dijalektoloških istraživanja te analize njihovih rezultata usredotočene ponajprije na sintaktičke značajke istraženih mjesnih govora. U radu se donosi pregled sintaktičkih i leksičkih značajki govora Zdenaca Brdovečkih koji ubrajamo u kajkavsko narječje. Prvi dio ovoga rada na temelju analize građe prikupljene terenskim istraživanjem donosi opis članova rečeničnoga ustrojstva (subjekta, predikata, objekta, atributa, priložnih oznaka i apozicije) u mjesnom govoru Zdenaca Brdovečkih. S obzirom na povezanost sintaktičke jezične razine s fonološkom i morfološkom u ovome se dijelu rada također prikazuju osnovne fonološke te morfološke značajke razmotrenoga mjesnog govora. Sa svim su informantima razgovori vođeni o različitim temama iz svakodnevnoga života, pa prikupljena građa obiluje raznovrsnim leksičkim oblicima koji, izdvojeni i razvrstani po tematskim područjima te analizirani, tvore drugi dio rada – opis leksika mjesnoga govora Zdenaca Brdovečkih.

KLJUČNE RIJEČI

Zdenci Brdovečki, mjesni govor, sintaksa, članovi rečeničnog ustrojstva, leksik, frazemi, kajkavska ikavica

SUMMARY

The syntactic language level is very rarely the primary subject of interest of contemporary dialectological papers, especially those dealing with speeches of dialects (*kajkavski* and *čakavski*), which proves the value and necessity of new field dialectological research and analysis of their results focused primarily on the syntactic characteristics of the local speeches investigated. The paper presents an overview of the syntactic and lexical speech characteristics of Zdenci Brdovečki, which we include in the Kajkavian dialect. The first part of this paper, based on the analysis of the material collected by field research, presents a description of the members of the sentence structure (subject, predicate, object, attributes, appeasement marks and apposition) in the local speech of Zdenci Brdovečki. Considering the connection of syntactic language level with phonological and morphological, this part of the paper also shows the basic phonological and morphological characteristics of the considered local speech. With all informants, conversations were held on different topics from everyday life, so the collected material abounds in various lexical forms that, separated and sorted by thematic areas and analysed, form the second part of the work – a description of the lexicon of local speech of Zdenci Brdovečki.

KEYWORDS

Zdenci Brdovečki, local speech, syntax, members of the sentence structure, lexis, phrases, Kajkavian *ikavica*